

LJUBLJANA, dne 15. decembra 1909.

POPOTNIK

▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXX.

Štev. 12.

VSEBINA:

1. Jan Magiera: Kongres poljskih pedagogov	353
2. Dr. Fr. Ilešič: Ljudevit Gaj in ilirski pokret	355
3. Janko Polák: Silhuete	359
4. Ivan Burdian: Važnost poučnih šolskih izletov	368
5. Val. Pulko: Kako naj se pouk v geometričnem oblikoslovju preosnovi na naših ljud- skih šolah, da bo ustrezal današnjim zahtevam?	372
6. Književno poročilo	380
7. Razgled: Pedagoški paberki 381 — Kronika	382

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

„Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

„Učiteljska tiskarna“

last „Učiteljskega tiskovnega društva“,
registr. zadruga z omejenim jamstvom

v Ljubljani, Gradišče št. 4

priporoča slavnim krajnim šol. svetom,
šolskim vodstvom in učiteljstvu

uradne tiskovine
iz svoje zaloge.

Ceniki se pošiljajo na zahtevo zastonj. ☞ Po-
strežba točna. ☞ Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko spadajoča
dela ter jih izvršuje okusno in po solidnih cenah.

Izvrševanje tiskovin v enobarvnem in večbarv-
nem tisku. ☞ Tiskanje muzikalij in časopisov.

LITOGRAFIJA.

Telefon št. 118. ☞ Poštna hranilnica št. 76.307.

Kongres poljskih pedagogov.

Jan Magiera, Krakov.

Poljaki pod avstrijskim zaborom (t. j. v Galiciji, Bukovini in avstr. Šleziji) so že davno nameravali sklicati kongres, ki se naj bi na njem razpravljalo o vzgoji poljske mladeži. Končno se je ta shod vendarle posrečilo uresničiti ter se je na dan 1. in 2. listopada t. l. v Lvovu zbralo poljsko učiteljstvo iz Avstrije in iz Kraljestva (t. j. iz Ruske Poljske). Iz pruskega zabora se ni mogel zaradi političnih razmer udeležiti niti en poljski učitelj. Ker imajo nekatere ideje, izražene na tem shodu, dasi se tičejo poljske šole, vrednost in pomen tudi za slovensko šolo, hočemo o njih nakratko poročati slovenskemu učiteljstvu.

Največje priznanje je dosegel referat drja. Z. Balickega: „Načela narodne vzgoje“. Eksaltirane patriote vzgajati kaže le takrat, kadar jih je treba v nasprotje staviti z raznarodujočimi silami. Če pa hočemo izobraževati in vzgajati človeka, državljana in narod, moramo imeti druga, močnejša načela. So to načela pozitivnega patriotizma. V učni metodi se izražajo na ta-le način: kadar učimo materinščino, nam je manj paziti na pravilnost v formalnem oziru, pač pa posvetiti čim več truda in pozornosti temu, da iz jezika in njegovega sestava razberemo in spoznamo narodov značaj. Zakaj vsak jezik ima svoj poseben način, kako izraža misli. Kadar učimo zgodovino domače književnosti, ozirajmo se manj na odlična, umetniško dovršena dela, zato pa tembolj opozarjajmo na dela, v katerih se krijejo narodove misli, iz katerih odseva narodov duh, četudi so morda ta dela po obliki in jeziku manjše umetniške vrednosti. Istotako v zemljepisju seznanimo učence s pogoji narodovega življenja, v kolikor je odvisno od rodne zemlje; učenec naj spozna zakotja svoje domovine bolj temeljito in bolj natančno, nego daljno tujino. Potem bo tudi bolj ljubil svojo deželo nego tujo. Zgodovina lastnega naroda ni nič drugega kakor povest, kaj in kako je ta narod v zgodovini človeštva storil za se in za druge in iz tega spozna bodoči občan, kak je poklic njegovega naroda in kaj je on za to njegovo ulogo storiti dolžan. I. t. d.

Cilj človeškega življenja je čin. Čin pa naj bo zadosten, zlasti naj nudi šola učencu udobnost in svobodo ter naj ga ne pita z žalostjo in tužnostjo. Pomneč, da nima naloge, naučiti koga kaj, česar sam ni vedel, ampak ustvariti nekoga, čegar prej ni bilo, stavi narodov vzgojitelj vzgojo nad izobrazbo. Narodu, ki se probuja, ni treba učenih enciklopedistov, ampak značaje. Treba mu sil ustvarjajočih in ne samo popravljaajočih. Učimo torej, kaj in kako je treba delati, ne pa kakor uči sedanja šola, česa ne smemo delati in na tak način vzgaja samo popravljaajoče enote in ne ustvarjajoče.

Iz referata Kulwiecza o „Domovinoznanstvu v šoli“ omenjam njegove praktične nasvete, važne za Poljaka kakor tudi za drugega Slovana. Vsakršen pouk je pričeti s temeljitim seznanjanjem z najbližjo okolico. Obenem je pa tudi temeljito spoznati vse dežele, kjer bivajo rojaki, in ne samo najbližje pokrajine. Poljak v gališki šoli naj se seznani s Kraljestvom, Šlezijo, Poznanjskim tako natančno kakor z Galicijo. Da se ne izdaje denar tujcem za učne pripomočke, naj zbirajo učenci in učitelji vse, kar najdejo v domovini in naj tako napravijo v vsaki šoli provincialni muzej.

Narodna vzgoja potrebuje pred vsem prosvitljenih, izobraženih in zavednih učiteljev. Ker se pa od tuje vlade ne moremo nadejati pomoči, moramo se izobraževati sami v prosvetnih in pedagoških društvih. Nemške metode niso primerne za slovansko psiho, naši pedagogi morajo torej sami psihološko preiskati svojo šolsko deco ter si zgraditi svojo pedagogijo in metodo. Obenem se je pa treba seznaniti s tem, kar je tujina pridobila s svojimi raziskavanji ter iz tega prilagoditi slovanski naturi to, kar je zanjo dobro. Združiti se morajo torej pedagogi, ki čitajo tuja dela in oni, ki sami raziskujejo in poizkušajo, in si priobčiti drug drugemu svoje uspehe. Te cilje je postavila pedagogom A. Szycówna v svojem referatu: „Vzgoja in poljska šola“.

Nočem govoriti o manj zanimivih referatih, tičočih se reforme ljudske šole in učiteljišč, ali higienične uredbe šol ali slaboumnih otrok. Po večini so to bile ideje in nazoni, povzeti iz tujih knjig ali pa že večkrat razpravljane v pedagoških listih. Zanimiva je pa bila praktična lekcija z doraslimi analfabeti. Po poljski metodi Promyka so se naučili v eni uri 5 črk čitati in pisati. Kar bi imel še povedati, si rajše prihranim za pedagoški pogovor nad Vislo, kadar pridejo naši kolegi od jadranskega morja in izpod Alp leta 1910. v Krakov na grunwaldsko slavnost in na shod slovanskega učiteljstva. Torej na svidenje!

Ljudevit Gaj in ilirski pokret.

(Gojencem in gojenkam ljublj. učiteljskega dne 3. decembra 1909. predaval dr. Fr. Ilešič.)

Metoda: 1. Temelj je duševno stališče šolske mladine.

2. Uvod v situacijo je oris kraja in časa.

3. Posnemanje bistva.

4. Spoznanje činjenice kot podlaga hotenja.

Nazorila: Velika slika Lj. Gaja in slika Jelačića bana. Gajeve „Danica“ in Bleiweišove „Novice“.

A. Letos pišemo leto 1909. Pred 100 leti so pisali leto 1809.; to leto hočemo pomniti.

Zbrali smo se danes, da primerno proslavimo spomin Lj. Gaja (Se pokaže na sliko). Proslaviti ga hočemo letos, ker je baš letos poteklo sto let od njegovega rojstva. Rojen je bil Lj. Gaj l. 1809.

Začeli smo današnjo svečanost s pesmijo: „Od straže hrvatske nam solnce gor pride“ . . . Dà, dà, tam, od koder nam vzhaja solnce, je hrvatska dežela, je ponosno hrvatsko mesto Zagreb.

Zakaj smo začeli svečanost prav s to pesmijo? Zato, ker je bil Lj. Gaj na Hrvatskem doma, ne v Zagrebu sicer, pa v Krapini blizu štajerske meje, a živel je večinoma v Zagrebu.

Pomnimo: Lj. Gaj je bil na Hrvatskem doma, blizu štajerske meje, v Krapini, živel pa je v Zagrebu.

B. Kaj pa je storil Lj. Gaj, da ga slavimo?

Glejte, danes smo 3. dec. 1909; — bolj nego današnji dan Vam je znan dan 2. decembra, včerajšnji dan. Včeraj je minilo 61 let, odkar je zasedel prestol naš cesar Franc Jožef I.

a) Bil je takrat velik prizor v Olomucu na Moravskem. V prekrasni dvorani se je lesketalo vse od srebra in zlata . . . Na prestolu je sedel, utrujen in izmučen, cesar Ferdinand. Ob njem sta bili opori prestola, generala Windischgrätz in hrvatski general ban Jelačić.

Evo Vam bana Jelačića! (Se pokaže na sliko.) Cesar Ferdinand predaje krono mlademu, komaj 18 letnemu nečaku Francu Jožefu. Mladi vladar stopi pred Ferdinanda, se spusti na kolena pred njim in ga poprosi blagoslova. Ferdinand ga nato povede k Jelačiću in Jelačić čestita novemu vladarju, Francu Jožefu I. Kako, da je bil hrvatski ban Jelačić pozvan na to pomembno ceremonijo, kako da je bil tako odlikovan? V zahvalo, da mu je rešil prestol in državo, je cesar poklical k sebi svojega bana.

b) V nevarnosti sta bila namreč takrat cesar in država. Italijani so se spuntali proti cesarju; pobunili so se tudi Ogrji, hoteli so se odtrgati od nas in

uničiti Hrvate, da bi mogli tako k morju — sam Dunaj je bil za Madžare. Tedaj pa je Jelačić vstal in rekel; „Dajmo za domovino, kar imamo!“ in s svojimi polki je krenil preko Drave — 17 tisoč hrabrih Hrvatov je padlo — Dunaj in cesar sta bila rešena, a rešena je bila tudi Hrvatska.

Vesel je bil Jelačić, vesel pa tudi tisti, ki mu je rekel, kako naj dela in brani domovino, vesel je bil Lj. Gaj in pel je svojo že mnogo let prej zloženo pesem: „Još Hrvatska ni propala . . .“

Pomnimo: Gaj je delal tako, da je s prijatelji, posebno z Jelačićem rešil cesarja pa tudi svojo hrvatsko domovino.

Prav taki so bili Gajevi Hrvati kakor Martin Krpan, ki je rešil Dunaj, a tudi ljubil svoj dragi dom pri Sv. Trojici, svoj ljubi domači zvon . . .

C. Toda ni dovolj, sovražnika nagnati in ljubiti v srcu dom; treba je tudi obdelovati domače polje.

I. Krpan je bil močan in pošten človek, tudi bistre glave, a znal vendar le ni mnogo, izobražen ni bil . . . Ni čital nič knjig niti časpisov, zato je tako narobe mislil o svetu, zato je sodil, da ima cesar tudi kje na dvorišču kovačnico, kakor jo vidimo na vasi, da cesarica peče pogače kakor slovenska kmetica. Pesnike imenuje postopače, „Prešerne“ psuje z lažniki, ki govorijo neresnične stvari . . .

Taki kakor Krpan smo bili Slovenci in Hrvati, ko je živel in deloval Lj. Gaj. Nismo bili naobraženi, nismo imeli časopisov in le malo knjig.

a) Kako pa naj bi bili naobraženi, ko pa nismo znali niti prav čitati in pisati?

Bili smo Slovenci in Hrvati dotle kakor otroci, ki so se doma naučili nekakih črk in čačk, a vsak drugačnih: Kranjci so pisali svoje kljuke, Štajerci svoje, Dalmatinci svoje, Hrvati v Zagrebu svoje in v Slavoniji zopet svoje.

Gaj je pa rekel kakor učitelj: „Ne, ne, ljubi otroci, pisati hočemo vsi enako, tako, da bomo vsi lahko čitali vse. Pišimo tako!“ In napravil je strešice nad c, s, z, in — dobili smo današnjo pisavo: č, š, ž. Njemu v spomin jo imenujemo gajico.

Pomnimo: Slovenci in Hrvati pišemo z istimi črkami, z gajico.

b) Bili smo takrat kakor otroci-prvenci, ki govorijo vsak svoje narečje, često kaj pokvarjeno . . .

V onih časih je prišel prijatelj Gajev, Stanko Vraz v Ljubljano in vstopil v gostilno pri Maliču — poznate jo, tam ob oglu Schellenburgove ulice je še dandanašnji —. Vprašajo ga: „Šafajo en ali dva cimra?“ Tako pokvarjeno so govorili takrat v Ljubljani.

Bili smo kakor otroci-prvenci, ki govorijo vsak svoj jezik in se posmehujejo drug drugega govorici. Kranjec jo je udaril po svoje, Štajerc po svoje, Dalmatinec po svoje, Zagrebčan po svoje.

Pride pa učitelj in govori in uči izčiščen književni jezik. Prišel je učitelj naroda, Lj. Gaj, in rekel: „Ne tako, otroci, ne pišimo vsak za svoj kot! Pišimo vsi en jezik, en skupen jezik, tistega, ki so v njem že lepe pesmi zlagali stari pesniki v dalmatinskem Dubrovniku, ki ga govore po Hercegovini in Bosni.“

Pomnimo: Gaj je hotel nas vse, ki so zovemo Slovence, Hrvate in Srbe, združiti z enim knjižnim jezikom. In Hrvate in Srbe je združil s tem jezikom: hrvatski in srbski knjižni jezik je en jezik.

c) „In da se ne boste kregali zaradi imena,“ je učil učitelj naroda, Lj. Gaj, „pa se imenujmo vsi vkup — ne Slovence, ne Hrvate, ne Srbe — imenujmo se s starim imenom Ilirce.“

Ali jo poznate v Ljubljani „Ilirsko ulico“? Kadarkoli slišite njeno ime, se spomnite **Lj. Gaja**, onega moža, ki je družil Hrvate, Slovence in Srbe pod enim črkopisom, jezikom in imenom, spominjajte se ilirskih časov, ilirskega pokreta!

Pomnimo: Gaj je z imenom „Ilirci“ hotel tudi na vnanje izraziti istino, da smo Slovenci in Hrvati en narod.

Dandanašnji se sicer ne imenujemo več s tem imenom „Ilirci“, a ostala je zavest, da smo en narod . . .

Ne imenujemo se več „Ilirci“ a smo en narod . . .

II. Ali Gaj ni učil le iz Abecednika. To bi ne bilo dovolj. Odločen, kakor je bil, je stopil nekoč pred cesarja in rekel: „Prosim, da bi bilo Hrvatom dovoljeno, izdajati časopis“. Cesar vpraša: „Ali imajo Madžari časopis?“ Gaj: „Imajo“. Cesar: „No, ako smejo Madžari izdajati časopis, zakaj bi ga ne smeli Hrvati?“ In Hrvati so imeli (1835) časopis „Novine“, ki so pripovedovale o važnih dogodkih onega časa, in „Danico“, ki je objavljala pesmi, povesti in učene stvari. Evo Gajeve „Danice“, prvega jugoslovanskega književnega lista! (Se pokaže.)

a) In sedaj so začeli vsepovsod pisati in pesniti in povesti zlagati . . . Tako živo je bilo vsepovsod po naši domovini, kakor je živo v šoli med učenci pred važno in težko, a lepo uro: Vse čita in se uči, modruje in se izprašuje, se veseli in se boji . . .

Najimenitnejši pesniki so bili Slovenec Stanko Vraz, Ivan Mažuranič in Peter Preradović . . . Poslušal je ilirske pesnike oddaleč v Ljubljani Prešeren; Prešeren je znal sam zlagati lepe pesmi, a v Ljubljani ga jih je umelo le malo.

Vsem pa je vedno in povsod govoril Lj. Gaj: „O, le naprej, bratje, o le naprej! Na delo, bratje, dani se . . .“

Ko se je tako razsvetlila domovina, šele tedaj so bile upravičene besede, da je „lepa naša domovina“.

Eden izmed Gajevih prijateljev, Mihanović, je bil zložil to pesem „Lepa naša domovina“ in pesem se je razlegala po vsem hrvatskem in slovenskem svetu in se razlega še dandanes.

Pomnimo: Gaj je prvi ustanovil časopis in vnel srca v rodoljubju.

b) Sedaj so se zbudili Slovenci in kakor mrena jim je padlo z oči in so dejali: „Ne, Prešerni, Vrazi so nekaj vredni, niso lažnivi postopači, kakor pravi Krpan.“ Dejali so, zroč na svoje veljake: „Taka glava korenine je slovenski orotar!“ „Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti,“ so dejali drugi, „Naprej zastava Slave!“ so peli tretji.

Pomnimo: Prešernova umetnost je mogla dobiti in je dobila veljavo šele, ko je rodoljubno klicanje Gajevo v življenje zbudilo slovenski narod.

c) Naš slovenski jezik se je sicer razvijal sam za sebe, a po zgledu in ob strani hrvatskega, Gajeve ilirščine.

Poznate ljubljansko bogoslovno ali semenišče tam blizu stolne cerkve. V Gajevih časih so bogoslovci marljivo čitali hrvatske knjige; imeli so svojo slovansko knjižnico in svoje društvo. Ljubiti so začeli naš jezik, zato ker so videli, kako navdušen je bil zanj Gaj.

K tem gospodom je zahajal Dr. Janez Bleiweis, videl, kako so vneti za domače knjige. Učil se je pri njih in začel pisati časopis „Novice“.

Pomnimo: Po zgledu Lj. Gaja je pisal Bleiweis „Novice“ in v njih čistil slovenski jezik. —

Ako se ozrete po vsem, kar sem Vam sedaj povedal, dobite sami ta-le

Posnetek.

A. Lj. Gaj je bil rojen pred 100 leti v Krapini na Hrvatskem; živel je v Zagrebu.

B. Politični pomen Gajev: Njegova zasluga je, da so Hrvati pod Jelačićem l. 1848. — kakor v povesti Krpan — rešili Dunaj in državo, a tudi svojo ožjo hrvatsko domovino.

C. Literarno-kulturni pomen Gajev: Hrvatski in slovenski narod je bil od prirode zdrav in bister, a ni bil naobražen — kakor Krpan ne.

Gaj nas je učil čitati. (Hrvati in Slovenci pišejo z gajico). Gaj je na mesto raznih narečij postavil en edini knjižni jezik (Hrvati in Srbi ga imajo). Gaj nas je hotel združiti z enim imenom. Ostala je od tega truda zavest naše **skupnosti**.

II. Gaj ni učil le iz Abecednika. Dal je čitati „Novice“ in „Danico“ s pesnimi, povestmi in učenimi stvarmi.

Prebujeni od rodoljubnih klicev ilirskih, so Slovenci šele mogli ceniti Prešerna.

Po zgledu podjetnega in praktičnega Gaja je pisal Bleiweis prvi slov. časopis one dobe, „Novice“, ki so nam utemeljile današnji knjižni jezik.

Tako smo v ilirskih časih rešili cesarja in domovino ter izobraževali samih sebe. To je ilirski princip.

*

Pojdite z današnje slavnosti ter vprašajte vsakogar, jeli ta princip vreden obtožbe. Dokler bode smešen tisti tirolski Nemec, ki pravi Salcburžanu: „Bodi Ti Nemec, kakor hočeš, jaz sem samo Tirolec“, dokler je oni Tirolec tudi Nemec, naj hoče biti ali ne, tako dolgo bode smešen tudi vsak Slovenec, ki pravi: „Mi v svojih temeljih nismo isto in taki kakor Hrvati,“ tako dolgo bode istina, da smo Slovenci in Hrvati isti narod.

Istina je to, prirodna istina, a nič več in nič manj. Toži naj, kdor upa tajiti istino, zasnovano v prirodi.

Zavest te istine in izpovedanje te istine je kakor zavest vsake istine naša krepost in nam ni greh.

Ta zavest, to prepričanje naj Vam temelji v globoki vnemi. Iz prepričanja in vneme se rodi oduševljenje, volja. —

Sploh Vam kot bodočim učiteljem in učiteljicam ne morem priporočati lepšega spomina na Lj. Gaja nego navdušenost za ideale in trdno voljo ... Gaj ni imeniten toliko kot pisatelj, imenitnejši je kot buditelj, voditelj in učitelj, ki ne uči le črk in pravil, ampak vmes tudi rad zapoje iz polnega srca.

Če o kom, velja zlasti o učitelju: „Kaj Vam pomaga vse bogastvo (pravil), če pa ljubezni ni?!“

Gajeva ljubezen in vnema za stvar naj vas spremlja in tedaj se bo zdela vselej, kadar „od straže hrvatske nam solnce gor pride“ — lepa naša domovina.

Silhuete.

Piše Janko Polák

4.

ledeči silhueti se menim dotakniti apercepcije (v prvih treh silhuetah sem se dotaknil namreč samo posamičnih predstav). Ne zadostuje pa, če goji učitelj samo posamične predstave, temveč on mora gojiti tudi zaokrožene celote predstav. Saj le potom zaokroženih celot predstav se moreta izvršiti hotna in nehotna apercepcija. Naša resnična izobrazba tudi ni vsota posamičnih predstav, temveč ona je vsota zaokroženih celot predstav. In le potom zaokroženih celot predstav deluje lahko naša duša na tvorbo novih vtisov, nikdar pa ne potom posamičnih predstav. Vsaj plodonosno ne more delovati naša duša ob njih.

Motil pa bi se, kdor bi menil, da je gojenje zaokroženih celot predstav zase višek dela učitelja umetnika. — Saj če jih ne družijo zopet z drugimi zaokroženimi celotami predstav, je njegov trud skoraj brezpomemben. Pri ravnokar omenjenem združevanju pa je treba predvsem pravilne razporeditve in pravilnega reda, t. j. osredotočiti jih moramo okoli gotovega momenta, ako hočemo, da se izvrši apercipacija povoljno.

Učitelj umetnik pa tudi ve, da so pri otrokih apercipirajoče predstave le redkokdaj tako trdne, da bi jih nove predstave zbudile kar meni nič tebi nič. Pri otrokih je treba torej apercipirajoče predstave še-le ustvariti in še-le potem se smejo podati nove. Iz ravnokar omenjenega je torej razvidno povsem jasno, da nam nikakor ne kaže podavati otrokom kaj novega kar tebi nič meni nič, temveč pred novim jim moramo podati nekako podlago za isto. To pa storimo, če jim oživimo z obnovitvijo potrebne apercipirajoče predstave.

In tako sem dospel zopet do onega, o čemer sem že govoril v eni izmed prvih treh silhuet. A ker je vse to za učitelja umetnika eminentnega pomena, zaraditega upam, da se mi ne bo štel v gostobesednost, ako v sledečih odstavkih izpregovorim o vsem tem še natančneje.

Vsak pouk prične učitelj umetnik z napovedjo cilja. Saj se že s tem obnove takorekoč apercipirajoče predstave. Motil pa bi se, kdor bi menil, da je taka obnovitev apercipirajočih predstav že dovolj trdna podlaga za novo. O, ne! — Poleg ravnokar omenjene obnovitve apercipirajočih predstav je treba še tudi nekake razporeditve otrokovega duševnega zaklada. Še-le tem potom se poda res dobra in trdna podlaga za novo. Razporeditvi duševnega zaklada otrokovega pa sledi ponazorovanje in primerjava in še-le po ponazorovanju in primerjavi razvoj pojmov. Samoobsebi se ume, da sodi ponazorovanje in razvoj pojmov ponajveč samo za snov pojmovne vsebine. Tega o snovi zgodovinske vsebine ne moremo trditi. Mesto primerjave pa nastopi pri snovi zgodovinske vsebine združevanje. Uporaba pa sodi tako za snov pojmovne vsebine, kakor tudi za snov zgodovinske vsebine. Saj prav z uporabo damo predstavam obsežnost in prožnost.

Iz povedanega je umevno, da pridejo nove predstave z obnovljenimi v nekako nasprotje, ki povzroče v otrokovi duši zmešnjavo. Ta zmešnjava v otrokovi duši pa zahteva na vsak način pojasnila. Zbudi se volja. In volja stremi za tem, da se zmešnjava pojasni in da se izvrši apercipacija. A ravnokar opisani duševni problem se imenuje pazljivost. Razločujemo pa dvojno pazljivost, t. j. percipirajočo in apercipirajočo.

Percipirajočo pazljivost imenujemo tudi čutno pazljivost, apercipirajočo pazljivost pa tudi duševno pazljivost. Prva zbudi čutno nazornost in nov vtis, druga pa apercipirajoče predstave, ki jih je povzročila nova snov. Ker pa se izvrši oboje brez volje, imenujeta se ti dve pazljivosti brezvoljni pazljivosti.

Ker je pazljivost za izvršitev apercipije neizogibno potrebna, zaradi tega mora učitelj gojiti pazljivost. Od pazljivosti je zavisen uspeh pouka in pazljivost je predpogoj vsega izpoznanja. Percepcujočo pazljivost pa goji učitelj s tem, da poučuje nazorno, apercipujočo pazljivost pa, da goji z obnavnimi predstavami, v katerih sreča nova snov že dokaj znanega.

Dosedaj sem govoril samo o brezvoljni pazljivosti. Umetniški pa bi ne postopal učitelj, ki bi gojil samo to. Učitelj umetnik goji poleg brezvoljne pazljivosti tudi ono, ki stremi voljno, t. j. hotno z vso silo za novo snovjo. Učitelj vadi svoje učence, da se domislijo sami tega in tega in da družijo sami snov, ki jo podava učitelj.

Ne da se utajiti, da je brezvoljna pazljivost važnejša od voljne. Voljno pa mora gojiti učitelj že zaradi tega, da navadi otroke samostojnega dela in da otroci izpoznajo, da hodijo v šolo zaradi tega, da tam tudi delajo. Kakor že rečeno, pa doseže učitelj vse to potom gojenja voljne, t. j. hotne pazljivosti.

Pa vrnimo se zopet k apercipiji. Apercipija pove učitelju umetniku tudi marsikaj zanimivega z ozirom na izbiro in razvrstitev učne snovi. Pove mu, da mora analizo otroškega obzorja poznati dodobra in da ji mora slediti vestno skozi vso šolsko dobo, ako hoče privedi tekom osmih let v vzgojo in izučbo mu izročene otroke do nekake celokupne naobrazbe. Pa tudi z ozirom na metodo je apercipija važna. Ponazorujoča metoda je možna samo ob čutni nazornosti. Ne da se pa utajiti, da je treba tudi ob čutni nazornosti tuintam poučujoče besede. Prednašajoča metoda je možna še-le ob razpredelbi snovi. Pa tudi ob ti se morajo logične zveze dogodkov poiskati in dognati, a nikdar ne kar podati tebi nič meni nič. Ob vseh drugih slučajih pa mora nastopiti metoda, ki dela s cilji, t. j. način poučevanja, ki hoče odgovarjati apercipiji, mora delovati s snovjo, ki upošteva voljo in samodelnost, uporabo in združitev. Vsega dosedaj povedanega pa ne upošteva katehitična metoda. Že to zadostuje, da se je učitelj izogiblje. Katehitična metoda ne da priti učencu do besede, temveč ga vodi na povodcu, kakor se vodijo navadno samo živali. Ona je za razvoj duševnega zaklada učenčevega brez vsakega pomena.

5.

Za učitelja je tudi čutenje važno. Res je, da je zmožnost čutenja prirojena, res pa je tudi, da se mora zmožnost čutenja, kakor sploh vsaka zmožnost, gojiti; zakaj samo potom gojenja dospo zmožnosti do popolnega razvoja.

Ker je tudi čutenje zavisno od predstav, ume se samoobsebi, da jim mora posvečati učitelj tudi v tem oziru vso svojo pozornost.

Oglejmo si sedaj najprej formalno čutenje. Tu prideta čut delavnosti in čut moči posebno v poštev. Nauk o čutu delavnosti pove učitelju, da delo utruji. Treba je torej v tem oziru odpočitka. Odpočitek pa tvorijo pri

pouku odmori in izpremene. Slab je učitelj, ki ne ljubi odmorov in izpremen. Kar se pa tiče čuta moči, je posebno važno to, da goji učitelj umetnik samodelovnost. Učitelj, ki ne upošteva čuta moči, sili venomer v otroka in ne dovoli mu skoraj nikdar samostojnega mišljenja in delovanja. Pouk pa, ki ne goji samostojnega mišljenja in delovanja, je ničev; zakaj on ne obrodí nikdar zaželenega sadu. Ume se, da tak pouk utruí dušo in telo in zaradi tega je treba v tem oziru duševne in telesne gimnastike, ki usposablja dušo in telo, da trudu ne podležeta tako izlepa.

Preidemo sedaj k takozvanemu čutnemu čutenju. Čutno čutenje stremi neprestano po zadovoljltvi. To zadovoljítev pa podava učitelj umetnik otroški duši s tem, da zadovolji oko in uho; zakaj to sta glavna čutna organa, ki prideta pri pouku najbolj v poštev. Pravilna svetloba, pravilne barve in pravilni glasovi so medikamenti za oko in uho. Učitelj umetnik skrbi v tem oziru posebno z lepo opremo šolske sobe, z uzornim obdelovanjem šolskega vrta, z lepim petjem in umetniškim prednašanjem pesniških del. Čutno čutenje pa je treba tuintam tudi krotiti. Tu prideta posebno v poštev okus in tip in kolikor toliko tudi vonj. Domislímo se samo jedí, pijače, nasladnosti in neprijetnosti, in takoj nam bode jasno, kaj mora učitelj umetnik krotiti in kaj negovati. Krotiti mora nezmernost v jedí in pijači, pa tudi nezmerno kajenje pride tu v poštev. Gojiti pa mora čut, ki usposablja človeka tudi neprijetnosti nositi moško. Da pa dosežemo vse to, moramo krepiti dušo in telo ter uravnati vse naše postopanje tako, da se ukloni telo duši, nikdar pa ne duša telesu. Otroci morajo postati mojstri svojim občutkom in jih morajo znati krotiti. Da pa bodo postali v tem oziru otroci nekoč res mojstri, treba jih je vaditi že v nežnih letih zmernosti in preprostosti.

Silno važni so za učitelja tudi: čut resnice, čut estetike, čut npravstvenosti, čut simpatije, čut religioznosti, efekt in čut zanimanja.

Lotimo se ravnokar naštetih čutov lepo po vrsti! —

Čut resnice goji učitelj najlažje z nalogami, prostími v vsakem oziru in ki so zastavljene vsikdar tako, da dojdejo otroci ob njihovi rešitvi do izpoznanja resnice. Skrbno pa se mora učitelj umetnik izogibati v tem oziru pretežkih nalog. Važnejši, nego ravnokar omenjene naloge pa je učitelj sam. Učitelj bodi otrokom zgled resnice. Skrbno se mora izogibati tudi najmanjše laži. Če ga otroci le enkrat zasačijo pri laži, je njegova avtoriteta v tem oziru izgubljena!

Čut estetike goji učitelj najlažje z lepo opremo šolske sobe. Paziti mora posebno na snago v vseh šolskih prostorih. Z ozirom na red in snago naj bo učitelj svojim učencem zgled. Pazi pa naj tudi pri otrocih na snago kože, obleke, perila in šolskih potrebščin. Šolski vrt je lep pripomoček za vzgojo estetiškega čuta. Največ prilike v to pa nudijo učitelju izprehodi pod milim nebom, kjer razkazuje otrokom lepoto božjega stvarstva, ki ga ne

more kopirati niti umetnik po božji volji.⁷ Ume se, da mu nudi v to tudi slovstvo s svojimi lepimi proizvodi, kakor primerne slike, obilico pripomočkov.

Čut npravstvenosti morata gojiti dom in šola skupno. Dom mora navediti otroke na prosto uklonitev volje nasproti drugim. S tem pa še ni rečeno, da mora vzgojiti dom sužnje. Nikakor! — Lastni jaz mora otrok poznati, a vzgoja mora paziti, da ne zabrede lastni jaz v egoizem in napuh. Kar se tiče gojitve individualnosti v šoli, je pomniti, da naj navaja učitelj otroke v to, da občutijo, da vzmorejo tudi sami nekaj. Jako napačno pa ravna učitelj, ki meni, da je železna disciplina eden izmed glavnih pripomočkov v gojenju npravstvenega čuta. Še bolj napačno pa ravna v tem oziru učitelj, ki daje svojim učencem priimke itd. Ravnokar povedano velja v polnem obsegu tudi za roditelje. Učitelji in roditelji dosežejo z ozirom na npravstveni čut največ s svojim zgledom. Skrbno naj pazijo na to, da otroci kaj slabega ne vidijo in ne slišijo. Če opazijo roditelji in učitelji v tem oziru nedostatke, je treba pouka. Pouk v tem oziru pa ne tiči v moralizovanju, temveč v odkriti, resni in odločni besedi. Krščanski nauk in zgodovina nam nudita snovi v tem oziru na izbiro. Ne morem pa si kaj, da bi končno še ne omenil, da je treba otroško čtivo nadzirati doma in tudi v šoli. Slabo čtivo je strup za odrasle, kamoli da bi ugodno vplivalo na nežno otroško nprav! —

Čut simpatije goji najlažje dom. Saj roditelji s svojo skrbjo do otrok so najlepši zgled v posnemanje čuta simpatije. Tuintam dojde na dom tudi ubožec. Zakaj bi posebno premožnejši roditelji ne vadili otrok ljubavi in podpore do bližnjika?

Učitelj ni prijazen s svojimi učenci samo v šoli, temveč on je prijazen z njimi tudi izven šole. Saj takim potom zbuja v otrokih čut simpatije. V šoli ima vse enako rad. Med svojimi učenci ne pozna bogatinov in ubožcev, talentov in slabičev. Vsi, vsi so mu enako ljubi in dragi! — Bodisi otrok srčkan, bodisi otrok pohabljen, učitelju je on samo človek, kot krona vsega stvarstva božjega! — Učitelj pa goji ljubav do bližnjika tudi med otroci samimi s tem, da jih vadi medsebojne pomoči in da udušuje že v kali veselje nad tujo nesrečo. Zgodovina mu nudi v to dovolj snovi. Pa tudi prirodoisje je v tem oziru eminentnega pomena. Otrok mora izpoznati, da je ustvaril Bog živali in rastline zaraditega, da so človeku v pomoč in veselje, nikakor pa jih ni ustvaril zaraditega, da jih naj človek muči in samovoljno uničuje.

Dospel sem do religioznega čuta. Kočljiva stvar! — Navajen sem pisati resnico in zaraditega se ne bojim obsodbe! Pameten čitatelj me bode umel in samo za take pišem svoje silhuete!...

Trdim, da si morata iti dom in šola v tem oziru na roko. Ume se, da vse verske vaje naj ne bodo prisiljene, temveč primerne otroškemu duhu. Prisiljenost rodi odpor, ki dozori v tem oziru tekom let v nekako neopravičeno mržnjo do vsega, kar diši po kadilu.

Izmed ljudskošolskih predmetov stori v tem oziru krščanski nauk največ. Pa tudi zgodovina nam nudi obilico snovi. Še več snovi pa nam nudita prirodoslovje in prirodopisje. Kako lahko gojimo ob nji ljubav do Boga, stvarnika vseh natornih in prirodnih sil! —

Kočljivi so tudi afekti; zakaj ta in ta meni, da moramo afekte pri otrocih udušiti že v kali. To mnenje je povsem napačno! — Tudi afekte je treba gojiti. Saj brez gojenja afektov učitelj svojih učencev do umevanja junakov, ki so radi žrtvovali za domovino in njenega vladarja življenje in premoženje, niti privedi ne more. Le potom gojenja afektov privede učitelj svoje učence do umevanja in posnemanja velikih del junakov.

Končam peto silhueto s čutom zanimanja. Čut zanimanja goji učitelj najlažje s tem, da ima za snov, ki jo podava svojim učencem, zanimanje sam. Upoštevati pa mora tudi snov. Vedeti mora, da dečkov ne zanima to, kar zanima deklice in da deklice ne zanima to, kar zanima dečke. Drugačna mora biti izbira učne snovi za mestne šole in šole industrijalnih krajev od izbere snovi za kmetiške šole. Največ zanimanja za snov kot tako pa tiči v otroški samodelavnosti; zakaj utajiti se ne da, da zanima otroka najbolj ono delo, ki ga izvrši lahko sam in za katerega izvršitev ne potrebuje tuje pomoči prav nič. Žalibog, da grešimo v tem oziru tako lahko in tolikokrat! —

6.

Preden se lotim hotenja kot takega, se moram dotakniti nagonov. Nagoni samiobsebi niso škodljivi, temveč so celo koristni; zakaj oni so v prosep otrokovega duševnega in telesnega zdravja. Iz ravnokar povedanega je razvidno, da nam nagonov ne kaže udušiti že v kali; zakaj če dušimo nagone že v kali, zadušimo v otroku tudi telesno zadovoljnost in duševno veselje.

Z ravnokar povedanim pa še nikakor ne trdim, da nagonov ni treba krotiti. Tudi to je treba tuintam; zakaj če jim pustimo popolnoma svobodno pot, se dogodi kaj lahko, da vplivajo tuintam na telesno zadovoljnost in duševno veselje silno škodljivo!... Pri nagonih, ki bi utegnili škodovati telesni zadovoljnosti in duševnemu veselju, je najbolje, da skrbimo za to, da se taki nagoni sploh ne zbude in če so se zbudili, da jih krotimo razumnim potom.

Da se me boče umelo v tem oziru natanko, hočem se dotakniti v sledečih odstavkih posameznih nagonov natanko.

Prvi nagon, ki pride v poštev, je nagon po hrani in pijači. Ume se, da stori v tem oziru dom lahko največ. Roditelji naj vadijo svoje otroke že zgodaj preprostosti, zmernosti in zadovoljnosti. Besede same pa koristijo v tem oziru silno malo. Tu koristi največ zgled. Pouk pride z ozirom na nagon po jedi in pijači bolj v poštev v šoli. Berilnim sestavkom, ki govorijo o hrani in pijači naj posveča učitelj od prvega do zadnjega šolskega

leta vso svojo pozornost. Ob sestavi novih čitank pa bi se naj skrbelo tudi za take berilne sestavke, ki se dotikajo posebno hrane in pijače. Ne morem si kaj, da bi ne omenil že tu, da naj taki berilni sestavki ne moralizujejo, temveč govore jasno in odkrito iz življenja za življenje.

Eminentnega pomena je spolni nagon. Ej, kočljiva stvar je to! — Govoriti o tem na dolgo in široko, je nehvaležno delo! ... Človek si lahko nakoplje neprijetnosti! — Z ozirom na vse to hočem samo omeniti, da z ozirom na spolni nagon stori lahko dom več, nego pa šola. Roditelja bodita otrokom vedno zgled sramežljivosti! Otroci opazijo kmalu kaj! — V tem oziru tudi malenkost ni malenkostna. Koliko se na pr. greši na to stran po industrijskih krajih, kjer jemljejo roditelji že v itak mala stanovanja kar po dva, tri in še več mladih ljudi, ki jim je ob plačilnih dneh vse drugo, samo sramežljivost jim ni v mari. In tako se pohujšajo otroci za nekoliko kronic, ki jih dobijo roditelja v odškodnino za stanovanje. V tem oziru bi se dalo napisati debelo knjigo resničnih dogodbic, ki bi govorile strašen, a resničen govor. Premalo se pazi tuintam v tem oziru tudi na podobe. Da, tudi podoba lahko zbudi spolni nagon. Še manj pa se pazi v tem oziru na čifutsko čtivo!!! Higijena spolnega nagona tiči v delu, telovadbi, igri in še posebno v dobri, poštenu družbi.

Nagon po družbi je v otroku jako razvit. Nagon po družbi je tudi potreben. Otrok, ki ne ljubi družbe, je izprijen, hudoben, ali pa je — bolan. Toda družba, v kateri se suče otrok, mora biti dobra in primerna otrokovi starosti. Kako napačno delajo v tem oziru oni roditelji, ki vodijo svoje otroke v gostilne, na ples in v gledališča!

Tudi nagon gibanja je v otroku silno razvit. Saj so otroci tuintam tako živi, kakor bi se jim po žilah ne pretakala kri, temveč pravcato živo srebro. Ta nagon se goji posebno s telovadbo, igro in z izprehodi pod milim nebom. V nagonu gibanja ima nagon k delavnosti takorekoč svoj izvor. Ali še niste opazovali, kako radi pomagajo živahni otroci odraslim pri delu? — Ej, kako napačno ravna v tem oziru učitelj z železno disciplino! — Njegovi otroci sede v šoli mirno, da bi človek čul miško teči, a miško teči se sliši tudi takrat, kadar njegovi otroci odgovarjajo!...

Tudi nagon posnemanja je važen. Ali še niste opazovali bosopetežev, kako radi posnemajo oni odrasle? — Gotovo!... Ej, kako lahko se greši v tem oziru! — Greh popraviti, pa ni lahko!... Tuintam greha sploh ni mogoče več izbrisati. Otroku se je vtisnil v dušo z neizbrisnimi znaki. Kako mučno je vse to tuintam za tega in tega roditelja in tudi — vzgojitelja!

Nagon po izpoznavanju neznanega se zbudi že pri čisto malih otrocih. Ali vas še ni nikdar mali otročiček izpraševal nekako takole: „Ate, kje pa je to in to?“ — „Kaj pa pravi?“ — „Kakšen pa je?“ itd. Gotovo pa vam je tudi znano, da tiči v nagonu po izpoznavanju neznanega radoved-

nost in nagon po znanju. Saj brez tega nagona si znanja niti misliti ne moremo! — Zadovoljimo pa to radovednost že pri čisto malih otrocih z resnico in ne z izmišljotinami. Kako bridko se kaznujejo te izmišljotine! — Ne motim se povsem, ako trdim, da so uprav take in podobne izmišljotine izvor otroških — laži! ...

Važen je tudi nagon veselja do tega in tega. Ta nagon se mora upoštevati doma in v šoli. Dom naj prepušča otrokom dela, do katerih imajo veselje in nikar se jih naj ne sili v enomer z deli, do katerih nimajo niti pičice veselja. Težje se ta nagon upošteva v šoli, toda upošteva se ga naj, kjer le mogoče. Važen je ta nagon posebno z ozirom na izbiro bodočega stanu in že zaraditega ga mora upoštevati učitelj. V tem nagonu pa ima tudi samogospodstvo svoj izvor. Kakor hitro se to opazi, treba ga je krotiti. Najboljši higijenični pripomočki pa so red, snaga, točnost, preprostost in zmernost. Tudi to vedeti je važno za učitelja umetnika.

Silno nevarne so za otroke strasti, ki imajo v nagonih svoj izvor. V tem oziru je treba vzgoje in pouka. Pouk se naj suče posebno ob dogodkih iz življenja za življenje. Ob njih se naj kaže zlo, ki so ga povzročile strasti. Pa tudi zgodovina nudi dokaj momentov, ki vplivajo silno blagodejno na strasti, ki imajo v nagonih svoj izvor. Ne morem pa si kaj, da bi končno ne omenil, da stori v tem oziru dom lažje več, nego pa šola.

Dovolj o tem! — Prehajam k razumnemu hotenju! Tudi razumno hotenje je treba gojiti. Učitelj navaja svoje učence, da vsako delo prej dobro premislijo, predno se ga lotijo in predno ga izvrše. Poleg mišljenja je treba gojiti v tem oziru tudi odločnost. Otroke se naj vadi, da se za delo urno odločijo, ga premislijo in tudi izvrše. Navajati jih je tudi treba, da se tega in tega dela lotijo sami, t. j. sami se odločijo za delo, sami delo premislijo in sami tudi delo izvrše. Tako se goji obenem tudi samostojnost. In samostojnosti potrebuje človek najbolj!

Razumno hotenje in razumno delovanje pa še nikakor ni nravno hotenje in nravno delovanje. Nravno hotenje in nravno delovanje po nravnih idejah je treba šele gojiti. In to je višek vsega pouka, vse vzgoje! — Vzgoja sama sicer ne more podati nravnih značajev, pač pa pokaže lahko pot do njih. Glavni moment ob vsem tem pa je ta, da je značaj učitelj sam!... Učitelj, ki ni značajan, je bolje, da pobere šila in kopita, nego pa da pridi otroke in jih vleče za seboj v breznačajnost! — Nraven značaj izbere vsekdar tudi najboljše pripomočke v dosego svojih dobrih del. Otrok pa se mora vaditi dobrih del in dobrih pripomočkov. Vaditi pa se mora predvsem tudi v tem, da izpremeni svoje hotenje tudi v dejanje. Dobro hoteti je nekaj, a vse je šele dobro — delati.

7.

Ob koncu svojih silhuet, v katerih sem podal nekako osnovo dušeslovja za pouk, se mi vidi potrebno, da se dotaknem tudi različnih duševnih nator. Različne duševne natore mora učitelj umetnik ob svojem pouku upoštevati; zakaj če jih ne upošteva, ne uči v umetniškem, temveč v rokodelskem tonu.

Umetniški pouk se mora ozirati predvsem na starost otrok. Podati ne sme ničesar, za kar otrok še ni zrel. Čemu tudi tak pouk? — Otrok ga ne ume, ne pojmi. In česar otrok ne ume, ne pojmi, je prazna slama pod težkim cepcem.

A ni dovolj, če upošteva umetniški pouk samo starost otrok. Umetniški pouk mora upoštevati tudi spol. Dečki ljubijo predvsem razumnost, predmete logiške izobrazbe, abstraktnost, deklice pa ljubijo bolj nazornost, t. j. konkretno snov. Drugače mora nastopati učitelj nasproti deklicam, nego pa nasproti dečkom. Trdost pri deklicah nikakor ni na mestu; zakaj oseba učiteljeva vpliva na deklice čisto drugače, nego pa na dečke. S tem pa še nikakor ni rečeno, da mora biti učitelj enostransk z dečki in enostransk z deklicami. Nikakor! — Kjer le mogoče, naj ubere harmonične strune in izzvene le bodo v krasnih akordih!...

Umetniški pouk upošteva tudi učno snov in razporedbo. Mestne otroke zanima druga učna snov, nego pa zanima otroke po industrijskih krajih, in po teh zanima otroke zopet druga učna snov, nego pa kmetiške otroke. Samoobsebi se ume, da upošteva umetniški pouk tudi organizacijo šole in da ne zahteva od enorazrednice one učne snovi, ki jo zahteva od večrazrednice.

Silno važna je za umetniški pouk tudi individualnost otrok. Učitelj umetnik pozna vse svoje otroke. On pozna njihovo telo in telesne organe. Pozna tudi njihovo družino in družbo. Učitelj umetnik ima zabeleženo natančno, kako se obnašajo njegovi učenci v šoli in doma. On jih pozna z ozirom na nadarjenost; dobro ve, kateri otrok je površen, kateri natančen, kateri se zanima za pouk in kateri ne. Vse to poižve učitelj umetnik ob takih trenutkih, ob katerih učenec najmanj sluti, da ga učitelj opazuje.

Vsemu temu prilagodi učitelj umetnik svoj pouk. Ne oporekam, da je njegovo delo z ozirom na veliko število otrok težavno, tuintam skoraj nemogočno, kljub temu pa si doznam trditi, da učitelj umetnik doseže tudi pod najtežavnejšimi razmerami vsaj toliko — da je pravičen nasproti vsem svojim učencem. Do pravičnosti ga pa privede predvsem tudi študiranje temperamentov. Nauk o temperamentih je znan vsakemu učitelju in zaradi tega se mi vidi, da bi mlatil prazno slamo, ako bi hotel govoriti o njih na dolgo in široko.

Hitim h koncu!

Tuintam se dogodi tudi učitelju umetniku, da ne ve prav, ali je otrok abnormalen, ali pa je samo nenadarjen. Kadar je učitelj v dvomu, naj ne greši na slepo srečo. Ob takih momentih naj vpraša na domu in če ne dobi na domuovoljnega odgovora, pa naj vpraša zdravnika za svet. Ta mu bode svetoval gotovo pravo in po zdravniškem nasvetu naj uravna svoje postopanje in težko, da ne bi zadel pravega. In če bi pa kljub temu izgrešil pravo pot, tolaži ga vsaj zavest, da je storil svojo dolžnost.

Važnost poučnih šolskih izletov.

Ivan Burdian.

Konec.

2. Potreba šolskih izletov zaradi vzgoje.

Učitelj se uči pri šolskih izletih spoznavati svoje učence. Eno najvažnejših pedagoških načel pri vzgoji je zahteva, preiskovati individualiteto otrok in jemati ozir na njo. Razume se li pod besedo individualiteta človeka, skupnost njegovih duševnih in telesnih posebnosti, potem je težavno umljivo, kako tej zahtevi v drugem njenem delu zadostno ugoditi, če je dana učitelju na razpolago priložnost individualiteto učenca spoznati kot tako le pri pouku in mogoče tudi v prenapolnjenem razredu. V čisto navadnem intelektualnem oziru ne bode to delalo težkoč že izkušenemu učitelju. Vse drugače pa se nam pokažejo razmere glede čustvenega življenja. Predstave in čutenja so voljo preobrazujoči činitelji. Otrokovo voljo pa k dobremu nagibati in jo utrjevati je obenem tudi naloga ljudske šole. Kako pa se naj to zgodi na dovoljen način, če šola prav malo ali nič ne pozna čustvenega življenja posameznih otrok? V šoli spoznamo navadno otroka kot človeka le v podobi učenca; on je navadno le učenec, čegar hrepenenje, in to je pri večini, stremi po tem, kako bode zadovoljil svojega učitelja s svojimi učnimi uspehi. Z druge strani premotreno, ne najde tudi učitelj, in to zaradi vzdrževanja vzorne discipline, kedaj prave priložnosti, blagega slučaja, v katerem bi mu bilo mogoče biti otrokom zraven učitelja tudi dobrotljivi in dobro nasvetujoči prijatelj v pravem pomenu besede. Gnan od želje, častno doseči za razred predpisani smoter, se zgodi ne prereditkokrat, da ima pred očmi le celoto učencev, a individualiteto posameznika prezré. Seveda ga pogostoma izuči skušnja, da bi marsikateri učenec bolje napredoval, ko bi učitelj bolje spoznal njegovo notranjščino. Pa tudi marsikatero človeško življenje bi po-

stalo drugačno, ko bi tak človek kot učenec bil spoznal pravočasno dobre namene svojega učitelja.

Temu nedostatku podamo v okom najpripravnijšim načinom o priliki šolskih izletov.

Pri teh izletih naj se učitelj po očetovsko pogovarja s svojimi učenci, da si na ta način pridobi njihovo zaupnost. Kmalu bode spoznal, da mu je mogoče dobiti pogled v dušo posameznih otrok. Seveda se obnaša večina otrok spočetka nekako vzdržljivo, in bode možno učitelju pregledati dušno življenje otrok le skrivoma in previdnim potom. Toda v kratkem se izpremeni otrokova bojazljivost v prijaznost do učitelja. Otroci spoznajo v njem le svojega prijatelja in dobrotnika, kateremu počasno odpirajo svoje srce. In v takih trenutkih nastane prava zveza med učiteljem in učencem, ki se nerazrušena ohrani še v poznejših letih, da takorekoč nikdar ne zapade.

Seveda na takih šolskih izletih ne manjka tudi neprijetnih razočaranj. Marsikateri navidezno mirni učenec se pokaže v takih priložnostih v svoji pravi luči.

Hoče li vzgoja pravilno rešiti svojo nalogo, tedaj mora skrbeti za harmonično vzgojo svojih učencev, t. j. delovati mora na to, da se ne krepe le čuti in telo, temveč mora gledati tudi na to, da se duševne in čustvene zmožnosti ohranijo v ravnotežju z drugimi. Naša današnja družinska vzgoja se na to le malo ozira; zato mora šola tem pazlivejše obračati na to pozornost.

3. Koristi poučnih šolskih izletov z ozirom na vzgojo značaja in volje.

Dosedaj se je reševala ta naloga v razredih s čitanjem primernih sestavkov, s kojimi se je vplivalo na vzgojo značaja in volje. S pomočjo šolskih izletov nam bode mogoče odslej popolnejši rešiti to svojo nalogo. Ni ga boljšega sredstva, ki bi blagodejnejše vplival na posurovelost in pokončevalnost mladih src, kakor je oni, ki se ga doseže s poukom spoznavanja narave na prostem, kjer se dajo pokazati otroku lepote narave. Otroka je napotiti pri teh prilikah, da se nauči temeljito spoznavati naravo, da jo začne ljubiti in čislati, ne le kot celoto, marveč v nje krilu vsakega pqedincea; štiti in čuva naj vsako stvarco, živalco, rastlinico ali cvetko. Kar se nam dozdeva lepo, do tega imamo neko posebno zanimanje in veselje, ki nas zadržuje, da dotične stvari ne žalimo. Tedaj zamore razdirati ptičja gnezda, in trpinčiti živali ter poškodovati rastline le tak otrok, ki ni še občutil estetičnega zanimanja za vse to. Nič ne koristijo dolgi popisi, ako otrok ne pozna dotične ptice, živali sploh ali rastline iz narave. Le na prostem je še le mogoče navajati otroke, da opazujejo stanje ter različne odnošaje v njihovem okolišu. Tem potom si osnujemo vелеvažen vzgojni činitelj, po katerem bomo blagodejno vplivali na vzprejemljiva srca nadepolne mladine, da si igraje pridobiva marsikatero lepo lastnost.

Dalje nudijo poučni šolski izleti tudi preimenitno sredstvo, da probujemo v učencih čut pobožnosti in splošne človeške čednosti. Z razmotri-

vanjem narave utrdimo v otroku pravo prepričanje do božjega bitja. Pa saj ne more biti drugače, ko oznanjujejo božjo vsegamogočnost viharji vetrovi, oživljajoči solnčni žarki in rodoviten dež. Vse to skupno oznanjuje ljubezen onega, ki je nad nami. Lepi red v stvarstvu in pa čudežni naravni zakoni pa razkrivajo neskončno modrost božjo. Pri tej priložnosti se spoji tudi otrokovo srce in um v pravo soglasje, ki rodi blag značaj, goječ ljubezen in spoštovanje do svojega bližnjega. Večkrat se nudi tudi prilika na izletih, da nastane med potoma kak pogovor s kakim posestnikom, rokodelcem, delavcem itd. Spreten učitelj jih bode vedel v navzočnosti svojih učencev izpraševati o marsičem, kar bi utegnilo zbuditi zanimanje v mladih glavicah. Bodisi, da bo mogoče dana priložnost opazovati ljudi tudi pri njih trudapolnem delu, pri uživanju dobrot, ali v pomanjkanju. Vsak tak slučaj bode izvrstno pripomogel, da zbudimo v učencih zanimanje za svoje ljudi, za svoj narod.

4. Potreba šolskih izletov zaradi telesne in duševne okrepitve.

V svesti si svoje visoke vzgojne misije, in pa zavest, da v mladini vzgoji nositelje prihodnosti, ter da pravi uspeh vzgoje sloni na tem, da biva v zdravem telesu tudi zdrava duša, se je zavzela šola tudi za telesno vzgojo otrok. Uvedla je zapovedan predmet — telovadbo spojeno z različnimi mladinskimi igrami. In ravno pri poučnih šolskih izletih se dajo, kakor sem že omenil pri telovadbi, prav dobro uporabiti različne vaje za okrepitev telesa. Da se dajo uprizoriti mladinske igre najuspešneje v prosti naravi, je razumljivo samoobsebi. Tedaj so šolski izleti tudi iz zdravstvenih ozirov za učence in tudi za učitelja prav toplo priporočljivi, ker nudijo tudi pravo priliko opozoriti otroke na vse one nauke in zdravstvena pravila, ki se jih uče v šoli in jih lahko uporabljajo na prostem.

Tudi v duševnem oziru pridobe otroci prav mnogo pri šolskih izletih. Glavni dobiček v tem oziru pa obstoji v tem, da se navadijo otroci obračati svojo pozornost na vso okolico; nauče se, kar je glavno, pravilno gledati in slišati.

Če hočemo kako delo dobro izvršiti, moramo vedno paziti na to, da izpolnimo vse v to potrebne pogoje, ki nam zagotove dober končni uspeh. Med tem ko sem v vsem tem spisu kazal do sedaj na posamezne udobnosti, katere nam nudijo poučni šolski izleti in kako je izkoriščati te udobnosti, da nam zagotove predočeno korist, mi preostaja še nekoliko pogojev, ki se zdé navidezno malenkostni in postranske vrednosti, a v resnici pa so tako važni, da če bi se jih popolnoma prezrlo, nam pokvarijo ves hasek takšnega poučnega šolskega izleta. Predvsem zadevajo ti pogoji pripravo učitelja samega in potem njegovih učencev za take izlete. Izleti se morajo vršiti tedaj po nekem gotovom, po učitelju dobro premišljenem načrtu, da se z izletom doseže zaželjeni uspeh. S tako preračunanim izletom v prosto naravo si pridobimo neizrekljivo mnogo. Bodisi, da je šolski izlet znanstven, oziroma da služi učnim namenom, ali pa, da je bolj razvedrilnega namena,

vsakokrat naj se učitelj nanj dobro pripravi. Predvsem naj ima pred očmi vedno smoter in daljavo izleta, in to dvoje naj dobro pozna in zna. Znati mora tudi, na katerem kraju se dobe potrebni predmeti, ki naj služijo za ta ali oni učni predmet, oziroma kje se dajo bolje opazovati te ali one naravne prikazni in čudesa narave, kar pa ne izključuje, da bi ne smel med potoma opozarjati otrok tudi na druge opazovanja vredne predmete in naravne pojave. Če je smoter izleta obiskati kak zgodovinski ali drugačnega pomena vreden kraj, je pričakovati z gotovostjo, da je učitelj pripravljen odgovarjati svojim učencem na vsa tozadevna vprašanja. Zato je dobro in umestno, da si zabeleži učitelj vse stvari, katere misli opazovati in razmotrivati z učenci. Prvi pogoj pa je, da tudi učitelj sam dobro opazuje, da mu je potem mogoče pri izletih z živim prepričanjem in iskrenim zanimanjem oživiti v učencih mrtvo snov iz knjig. Učitelj naj tudi pazi na to, da mu je glavna naloga v teh slučajih vedno združevati prijetno s koristnim. Z izleti naj bode zadovoljen le takrat, če je svoje učence izuril telesno in duševno. Učna tvarina iz narave naj se tudi spšno obdeluje v šoli. Ti spisni izdelki bodo tem popolnejši, kolikor bolj strogo so se opazovali in obravnavali bistveni znaki posameznih opazovanih predmetov. Pa ta opazovanja, smelo trdim, se ne rodé samaobsebi. Vsak izkušen učitelj mi pritrdi, da se vrše otroška opazovanja bolj na zunanje, četudi posebne znake, kakor na bistvene. Slednjih se bodo poprijeli učenci koreniteje le tedaj, če jih učitelj k temu navaja. Iz tega pa sledi zahteva, da pri vsem, kar imajo opazovati učenci, jih mora učitelj opozarjati na vidne znake in vidna mesta, iz kojih se naj vrši opazovanje. Zopet druga naloga bode ta, da pazi učitelj na to, da se mu učenci ne preoddaljijo od opazovalnega kraja. Potrebna je ta odredba za to, da se pri važnejših opazovanjih opazovanja vrednih predmetov ali prikazov v naravi more koristiti vsem učencem. Želeti je, da učitelj dobro premisli pred izletom, koliko daljave mu bode mogoče prekoračiti s svojimi učenci; kje bode med potoma pripravno mesto za odpočitek; kajti, če se otroci pri izletih upehajo in utrudijo, ne more biti potem govora o razvedrilu in radovanju. Dalje je omeniti tudi to, da si komaj zamoremo misliti veselega poučnega izleta brez petja. Čuti radosti, ki so vzkli iz lepote narave, navdajajo mlada srca. In kako naj bi se lepše izražala ta dobrotljivost srca, če ne s popevanjem milih naših pesmic! Tedaj naj ne pozabi učitelj dobro naučiti svoje učence za izlete pripravnih in primernih pesmic.

Da je učitelju gledati pri šolskih izletih predvsem še na to, da si otroci v nobenem oziru ne pokvarijo zdravja, menda pač ne bo treba še posebej omenjati. Poudarjamo le še, da so se šolski izleti v novejšem času v nekaterih šolskih okrajih¹ prirejali z največjim pridom za šolsko vzgojo in učni napredek, razen pozimi, v vseh ostalih letnih časih.

¹ Zlasti v mariborskem okraju, kjer je šolska oblast uradno uvedla na ljudskih šolah takozvani pouk v naravi z najboljšim uspehom.

Kako naj se pouk v geometričnem oblikoslovju preosnovi na naših ljudskih šolah, da bo ustrezal današnjim zahtevam?

Sestavil Val. Pulko.

Konec.

Površina ploskve vobče. Pri pouku v domovinoslovju se riše načrt šolske sobe. Rabi se dolgostna mera. Ker se pa načrt sobe ne da narisati na tablo, je treba merilo zmanjšati; načrt se nariše v zmanjšanem merilu tudi na papir. Po običajnih vajah se vpraša, koliko takih načrtov bi se dalo položiti po šolskih tleh. Naj se pa to tudi izvede, če ne drugače pa v prostem času. Vaše tablice so zmanjšana šolska tabla; kolikokrat bi se dala ta tablica položiti po površju (po vrhu) šolske table? Se izvede. Več takih vaj! Pri tem se rabi beseda površje, površina in učenci spoznajo 1. da se da tudi površina meriti in sicer s ploščato rečjo, s površino; 2. da je treba polagati to merilo po vrsti ob strani in 3. da se naredi več vrst. (Če je le mogoče, naj se izberejo taki predmeti, ki se dajo polagati po drugih v celem številu.)

Ploskovna mera. Naše šolsko poslopje. Razvijajo se sledeče misli. Predno so naše šolsko poslopje začeli zidati, so morali zmeriti njega dolgost, širokost in visokost. Čemu? Zaradi zadostne velikosti, stavbne priprave in denarja. Takrat so že tudi določili površino tal naše šolske sobe. S čim pa smo mi to zadnjič storili? Ali je stavbni mojster tudi meril površino z načrti? Ne, ampak s m^2 . (Seveda ne tako kakor v šoli.) Kvadrat poznate; kako velik pa bo meterkvadrat? (Ta izraz je pravilnejši kakor „kvadratni meter“.) Se pokaže iz papirja napravljen m^2 in površina tal se meri po znanem načinu. — Merimo šolsko tablo s tem m^2 ! Tu spoznajo učenci, da ne gre natanko in da je treba manjše ploskovne mere. Tako spoznavajo dm^2 in pri merjenju zvezka cm^2 .

Obseg. Pri risanju načrta šolske sobe so merili otroci dolgost in širokost tal. Kaj pa opazite pri zidu ob tleh? Čemu so te latve? Sedaj pa hočemo izračunati, koliko metrov teh latev je okoli in okoli. Otroci naj računijo, kakor kateri zna. Učitelj pove krajši način. Poglejte po šoli! Ali imajo še katere druge reči rob „okoli in okoli“? (Platnen rob okoli tabel, podob, okvir okoli tablice, podobe, šipe.) Platnen rob obsega podobo, okvir tablico (kamenito ploščo) . . . ; zato bomo rabili namesto besed „okoli

in okoli" izraz obseg. Obsezi peč, obsezita dva mizo, omaro! Slede vaje v izračunanju obsega.

Načrt šolskega poslopja. Spoznavanje geometrične oblike. Sedaj pa bomo izračunili, koliko m zidu je v obsegu. Koliko m^2 zemlje pokriva naša šola?

Šolski vrt. Obseg. Otroci zmerijo dolgost in širokost šolskega vrta ter določijo njegovo obliko. Nato se razvijajo n. pr. sledeče naloge. (Stvarna skupina.)

1. Koliko m plotu obsega šolski vrt?
2. Koliko m rant je treba? (Koliko vrst jih je?)
3. Koliko stebrov se potrebuje, če stoje po — m narazen?
4. Koliko veljajo ti stebri po — K eden?
5. Koliko latev je treba, če stoje od žreblja do žreblja po — cm?
6. Koliko celih latev je to, če se razreže ena na 3 enake dele?
7. Koliko veljajo te latve po — h?
8. Koliko velja les za ves plot, če stanejo vse rante — K? — Namesto

latev se lahko računijo deske, žična mreža, ako je učencem znana.

Površina.

1. Koliko m^2 ima ta vrt površine?
2. Koliko je vreden ta vrt, če velja m^2 — K?
3. Obratno: Ta zemlja je veljala — K; koliko m^2 ?
4. V vrtu stoji čebelnjak; koliko m^2 zavzema? Otroci merijo dolgost

in širokost.

5. Koliko m^2 vrta še ostane za obdelovanje, ako je še posredi vrta 1 m širok pot? Da se to v šoli izračunava, nariše se na tablo vrt v zmanjšanem merilu; učenci pa rišejo na svoje tablice še bolj zmanjšano. Določi se zmanjšanje (1:10 ali 1:100).

Razširjanje ploskovne mere. Na telovadišču se izmeri in s koli zaznamuje a; obseg se zareže v zemljo s kakim kolom. Ar se razdeli v m^2 in sicer tako, da se začrtajo najprej v eni vrsti; koliko vrst pa se bo naredilo? Nato se vadi izpreminjanje drugih ploskovnih mer v nižje in višje imenovanje.

Podobne lahke vaje se izvršujejo odslej na drugih predmetih: njivah, travnikih, vinogradih, ako se njih oblika lahko določi. Vpletajo se pogovori glede cene zemlje (od česa zavisi), obilice pridelkov, gnojenja itd.

Da so vmes tudi računi, ki nimajo z oblikoslovjem nič opraviti, to nas naj ne moti; saj gre za to, da je snov zanimiva in da se otroci uče računati.

Samoobsebi je umevno, da se te vaje ne vrše sedaj na račun risanja, ampak to gre svojo pot naprej. Zakonita določba sicer pravi, da se naj goji na srednji stopnji spoznavanje geom. oblik le v zvezi z risanjem. Temu se tudi ni nasprotovalo. Če pa pomislimo, da obvladujejo učenci te stopnje

(pač po kategoriji šol) vse štiri računske operacije in računijo že v neomejenem številnem krogu in če hočemo tudi tistim, ki že na tej stopnji dopolnijo 14. leto, podati nekaj znanja iz tega predmeta, tedaj je pač opravičeno, da se sprejmejo na tej stopnji bolj lahke vaje iz geom. oblikoslovja; sicer ni mogoče še tako pičlo odmerjene snovi tega predmeta na višji stopnji temeljito predelati. Gremo še dalje!

3. Trikotnik. Riše se sprednja stran poslopja in zaznamuje trikotni zgornji del. Streha stolpa, grebljica (Schrotwage), kuvert z diagonalama ... Spoznavanje trikota. Ornamenti. Nepravilni trikotniki: dvorišče ...

Obseg trikotnika se najde z merjenjem vseh treh strani.

Površina. Dostopen trikotnik (sprednja stran kake nizke stavbe) se izmeri po straneh in v zmanjšanem merilu s pomočjo šestila riše na tablo. — S čim smo do sedaj merili površino? Kako? Poizkusimo to na tem trikotniku! Ne gre! Zato nam bo treba izpremeniti ta trikotnik v tako ploskev, ki nam je že znana. Katere so znane? Sedaj se vadijo učenci potezati višino v trikotniku. Ako se jim dovoli pripomoček, gre tem uspešnejše in boljše. Nato se višina razpolovi, potegne vzporednica s temeljnico in na obeh koncih navpičnica: trikotnik se je preobrazil v pravokotnik. Ta preobrazba se naj pokaže s trikotnikom iz papirja, ki se pritrdi na tablo z iglami in razreže z nožem. — Nekateri ponazorujejo nastanek trikotnika tako, da razpolovijo kvadrat, oziroma pravokotnik po diagonali in dobe pravilo: Trikotnik je polovica dotičnega kvadrata — pravokotnika — in zato je njegova površina polovica površine dotičnega kvadrata ... Pri nepravilnih trikotnikih pa to ne gre, ker je izpopolnjena oblika vzporednik (paralelogram), ki pa še učencem ni znan in se ga tudi večkrat težko doriše. Obenem pa ostanemo — po zgornjem načinu — pri enotnem izračunavanju površine, kar pospešuje razumevanje. Saj se da tudi vzporednik, trapez in celo krog preobraziti v pravokotnik. „Für manche Inhaltsbestimmungen sind mehrfache Berechnungen im Gebrauche. Für die Volksschule wird es besser sein, eine Art gründlich einzuüben, als in Hast mehrere Berechnungsweisen zu geben.“ (K. Kraus.)

V risanju se seznanijo učenci nadalje s predmeti, ki imajo trapezaste, eliptične, okrogle ploskve. Rišejo se morebiti tudi ornamenti s šestero- in osmerokotniki. Na višje organizovanih šolah bi se pa na tej stopnji v računstvu še morebiti lahko obravnavala površina in vsebina prizme.

III. Višja stopnja.

Naloga višje stopnje je, določiti velikost najnavadnejših oblik in geom. teles. Kako pa se naj snov uvrsti? Močnik n. pr. obravnava najprej ploskve, potem pa površino (oblino) in vsebino teles obenem. Muthsam in z njim Kraus pa delita snov v tri skupine:

1. izračunanje ploskev;
2. izračunanje površine teles in
3. izračunanje njih vsebine.

To utemeljujeta s tem, da se učenci dalje časa bavijo z istimi ali sličnimi nalogami. — Po tem načrtu je sestavljeno tudi to delo.

Glede ponazorovanja je omeniti, da se vrše prve vaje na predmetih, ki so v šoli, ali se lahko v šolo prinesejo. Na teh predmetih se potem odmišlja geometrično telo, kakor tudi v slučaju, če se predmet ne da v šolo prinesiti. Tako se razvrščujejo tudi naloge — od bližnjega do oddaljenega — in naposled se stavijo take, kjer si imajo učenci nje vsebino predstaviti potom risanja. Riše naj se vedno natančno po navedenih dimenzijah v zmanjšanem merilu, ker le tem potom dobi učenec polagoma jasne pojme in tudi sigurneje računi. Naloge so lahko težje; uporabljajo se desetinska števila. Ako je le mogoče, naj se sestavljajo naloge v sorodne skupine. Naloge pa, ki presegajo učenčev obzor in ki potrebujejo preveč razlaganja, naj se opuste.

Na višji stopnji se prične s ponavljanjem in utrjevanjem na srednji stopnji pridobljene snovi. Nato se nadaljuje s ploskvami. V našem slučaju pride na vrsto

4. vzporednik (paralelogram). Ta geom. oblika se tako v naravi, kakor na človeških izdelkih le redko nahaja; zato se na nižje organizovanih šolah lahko izpusti.

Ponazoruje se lahko z okvirom šolarske tablice, ki je na voglih „mekhek“. Najde se tudi pri ograji po hribu navzgor (zemlja — zgornja ranta, desni in levi steber), na deskah za tak poševen plot, na zemljiščih. Model iz lepenke. Izračunanje obsega je slično s pravokotnikom. Površina. Merite jo s kvadratom! Ne gre! Torej? Preobraziti ga bo treba. Se pokaže spet na vzorcu iz papirja, kako se potegne višina in odrezani trikotnik prestavi na nasprotno stran.

5. Trapec. Ponazorovanje. Deske na rakvi, streha, stran kamenitega spomenika ali podstavka (piramidin porob), brana... model iz lepenke. Spoznavanje. Poimenovanje delov: daljša in krajša temeljnica, višina (razdalja), desna in leva poševnica. Obseg se najde, če se zmerijo vse štiri strani. Površina pa se ne da meriti s kvadratom mero; torej bo treba preobraziti. Nekateri ga preobrazijo v trikotnik. Da pa ostanemo pri enem in istem, ga bomo preobrazili v pravokotnik. Obe poševnici se razpolovita. Skozi razpolovišči se potegne črta, ki je vzporedna z obema temeljnicama. Ta srednjica se prenese na spodnjo (daljšo) temeljnico, kjer se zaznamuje nje dolgost (n. pr. na desni strani). Od tega znamenja se potegne navzgor skozi desno razpolovišče črta, ki je vzporedna z levo poševnico. Od trapeza pa se s tem odreže spodaj trikotnik, ki se prestavi na zgornjo stran in dobi s tem paralelogram, ki se na opisan način izpremeni v pravokotnik. — Kjer

se obravnava trapez, tam se mora vzeti poprej tudi paralelogram. Na nižje organizovanih šolah pa bi menda trapez tudi lahko pogrešali. — Trapecova srednjica pa se tudi lahko najde po računanju, ako bi se imela n. pr. izračuniti površina trapezastega zemljišča. Ako meri daljša temeljnica 12 m, krajša pa 8 m, je srednjica 10 m; ali $\frac{12\text{ m} + 8\text{ m}}{2}$. Ta način računanja pride prav pri izračunanju piramidnega ali stožčevega poroba, ako ne gre za natančno število, kar v ljudski šoli v tem slučaju ni zahtevati.

6. Nepravilni mnogokotniki. Kakor pravilni (šestero-, osmerokotniki), tako se naj nepravilni obravnavajo le na višje organizovanih šolah in sicer tam, kjer razmere to zahtevajo.

Predrugačbe, t. j. način, iz površine in ene strani itd. najti drugo stran, se lahko kot nepraktične izpuste.

7. Krog. Ponazorovanje. Predmeti z okroglimi ploskvami: posode, kovan denar, drevesno deblo (valjar), prerez jabolka (krogla). Risanje kroga. Po čem se spozna? Deli kroga: obod, premer, polumer, središče.

Naloga. N. si je dal narediti vodnjak, ki bo obzidan z opeko. Rad bi vedel, koliko opeke bo treba.

Smoter. Najti moramo obseg vodnjaka.

1. Na telesih, ki se prinesejo v šolo, kakor: lonec, kolo, valjar se z mehkim merilom (merilni trak) išče obseg in zapiše na tablo. Ali se da na ta način najti obseg vodnjaka? Že, pa natančno ne bo šlo.

2. Iščimo na teh telesih premer! Ta se pripiše v isto vrsto k obsegu. Ako se števila primerjajo, se najde, da je obseg 3·14 krat daljši od premera; z merjenjem črt pa se najde $3\frac{1}{2}$.

3. Sedaj pa izvršimo našo nalogo. Risanje v naravni velikosti v šoli na tleh ali zunaj na telovadišču. Kolik je premer? Kolik je torej obseg vodnjaka? Kaj moramo sedaj vedeti? Kako se polaga opeka in kako je ta široka. Se nariše. Potem se zmeri debelost opeke in poižve globočina vodnjaka, da se naloga izvrši.

4. Kako se torej najde krogov obseg iz premera (polumera)?

5. Vaje.

Naloga. Mlinar N. potrebuje za svoje kolo vreteno, ki mora imeti 3 dm v premeru. Ali bo ta hrast dovolj debel? (Se ponazoruje pri stoječem drevesu.)

Smoter. Najti moramo premer tega drevesa.

1. Kaj lahko merimo na tem drevesu? Napravi!

2. Primerjaje prejšnjo nalogo najdemo, da je premer 3·14 del obsega.

3. Izračunimo sedaj našo nalogo!

4. Kako se torej najde premer iz obsega? Polumer.

5. Vaje.

Naloga. Kjer nimajo ograje, privežejo živino ob kol, da se pase. Koliko paše ima tele, ki je privezano na 4 m dolgi vrvi? (Se pokaže na prostem v naravni razsežnosti.)

Smoter. Najti moramo površino kroga.

1. (Na tablo se nariše naloga v zmanjšanem merilu.) S čim se meri površina? Poizkusi! Ne gre; zato moramo krog preobraziti. Preobrazili ga bomo v trikotnike. Od Središča se potezajo polumeri ter rišejo k posameznim trikotnikom temeljnice. Učence se opozori, da se temeljnice tembolj približujejo krogovemu obodu, čim manjši so trikotniki. Krog je torej sestavljen iz premnogh trikotnikov.

2. Pokaže se iz lepenke napravljen, v mnogo (n. pr. 24) trikotnikov razrezan krožec. Da ne razpade, je pilepljen na tanek papir. Ob robu je pilepljen platnen trak tako, da sta konca pri eni teh zarez prosta. Ako se potegne za oba konca, se tanek papir, ki veže trikotnike, raztrga in ti se zravnajo v ravno črto. — Kako se najde površina trikotnika? Kolika je višina tega trikotnika? Kolika je njegova temeljnica? Površina torej? Koliko je trikotnikov? Površina celega kroga torej znaša? Ker pa krog ni sestavljen le iz 24 trikotnikov, ampak se jih lahko nariše več ali manj, zato se bo dalo tudi drugače računati. Koliko znašajo temeljnice vseh trikotnikov enega kroga? So enake obsegu. Vzeli bomo torej krogov obseg in polovični polumer. Ako se rezultata primerjata, se vidi enakost.

3. Izračunimo sedaj našo nalogo!

4. Kako se izračuni krogova površina?

5. Vaje.

Površina teles.

1. Kocka. Dosedaj smo se učili računati površino samo ene ploskve kakega telesa. Odslej pa bomo iskali površino (oblino) celega telesa.

Nazorila: Kocka (dm^3) iz pločevine, kockasta škatlja s pokrovom...

Naloga. Hočemo vedeti koliko dm^2 pločevine se je porabilo za to škatljo. — Način računanja je znan. Risanje mreže za kocko. Učenci naj izvedejo to pri vseh obravnavanih telesih in poizkusijo doma napravljati te kalupe.

2. Prizma = steber s kvadratno ali pravokotno temeljno ploskvo.

Telesa s pravokotnimi ploskvami: omara, tabla, zaboj, opeka — lesen vzorec.

Naloga. Rad bi vedel, koliko velja barvanje te šolske omare, ako računimizar m^2 — h.

Smoter. Najti moramo, koliko m^2 površine ima ta omara.

1. Čemu se barva pohištvo? Zaradi trpežnosti se boljše reči od vseh strani pobarvajo, četudi ne tako lepo na skritih straneh. — Število in ime ploskev. Lega in smer. Primerjatev ploskev med seboj.

2. Omara je podobna tej prizmi (vzorec). Okolo vzorca se ovije papir, ob robih pritisne na les, da se poznajo gube; tako se dobi plašč prizme. Ako se ta plašč (ki je bil prej že pravilno obrezan) razgrne, se vidi, da je tako dolg, kolikor znaša obseg prizme in ima tudi njeno višino. Prišteti je še površino obeh temeljnih ploskev.

3. Izračunimo našo nalogo!

4. Kako se izračuni površina prizme?

5. Vaje. (Stoječe in ležeče prizme.)

3. P i r a m i d a = priostren voglat steber.

Ponazorovanje. Streha na zvoniku, streha lectarjevega šotora, kamni na grobeh, podobe egiptovskih piramid, prisekan drog, kovan žrebclj...

Naloga. Koliko m^2 pločevine se je porabilo za streho našega zvonika. Smoter. Najti moramo površino stolpove strehe.

1. Opazovanje strehe. Število, oblika, lega strani (ploskev). Ali jih lahko tudi merimo? Bi že...

2. Bomo pa si ogledali prej zmanjšan vrh zvonika. Model. Opisovanje. Okolo modela se ovije papir, pritisne na les in ob robih obreže. Ako se trikotniki ob gibih razrežejo in polože drug na drugega, se krijejo — so enaki. Izračunimo površino tega lesenega kalupa!

3. Izvršitev naloge. Dimenzije se merijo po stolpovi steni; stranska višina (višina trikotnika) se napove.

4. Pravilo za izračunavanje površine.

5. Vaje. — Pokažejo se različne piramide.

4. V a l j a r = okrogli steber.

Postopek pri ponazorovanju in računanju je podoben gornjim zgledom.

4. Oblina stožčeva, piramidnega in stožčevega poroba ter krogle se lahko opusti, ker je deloma nepraktična, deloma pa zahteva izračunanje preveč predpogojev in zato časa.

Vsebina teles.

1. Prizma.

Nazorila. Zaboje, ki ima vse tri razdalje v celih dm. Kocka iz lesa in njej primerna pločevinasta kocka (dm^3), kakor se navadno nahaja po šolah. Votla mera: literska steklenica, cement.

Naloga. Koliko litrov pšenice drži ta zaboj?

Smoter. Najti nam je vsebino zaboja.

1. Zaboj se meri po dolgoti, širokosti in visokosti.

2. S čim se bo merilo in kako? Ker se vpraša po litrih, bo šlo najlažje tako, da se vzame literska posoda in se z njo nasipava v zaboj pesek ali kaj drugega. Pokaže pa se, da drži pločevinasta posoda z dm dolgo stranjo tudi 1 l. Pojem dm^3 . Katero ime lahko torej rabimo za l?

3. Ne bo pa nam treba posode nasipavati, ampak izračunili bomo vsebino tega zaboja. Pločevinasta kocka, držeča 1 l, se polaga po dnu škatlje. Koliko jih gre v eno vrsto? Koliko vrst se naredi po dnu? Koliko dm^3 (l) leži na dnu? To je prva plast. Kako visoka je ta plast? Kako visok pa je zaboj? Koliko plasti se lahko torej naredi? Koliko dm^3 (litrov) gre torej v zaboj?

4. Zaboj je pravokotna prizma. Kako se torej izračuni vsebina prizme?

5. Vaje. Tu sem se lahko vpletajo vaje o teži teles, ako se je obravnala dotična snov iz prirodozlovja. — Skupina za primer. Učenci pred zabojem.

a) Tvoj oče bi si tudi radi napravili tako velik zaboj za shranjevanje koruze. Koliko desek po 4 m dolgih in 20 cm širokih bodo morali imeti, ako napravijo tudi pokrov?

b) Koliko jih stane tak zaboj? Deske, žreblji.

c) Zaboj je poln koruze. Koliko škafov je v njem, če drži škaaf 28 l? (Stare mere ne gre popolnoma prezirati, kjer je še v navadi, ampak učence je navajati preračunati jo na novo mero.)

d) Ako tehta škaaf koruze 24 kg, koliko tehta vsa?

e) Koliko je ta koruza vredna, če je kg po — h?

f) Do spomladi se je iznosilo iz zaboja precej koruze; za ostanek polnija sosed — K. Kaj naj storijo oče, da ne bo izgube, ne da bi zrnje presipavali? Izmeriti je višino ostanka.

g) Ako bi bil ta zaboj tako napravljen, da bi držal tekočino, koliko hl bi šlo vanj? Koliko polovnjakov je to?

Pričeti z merjenjem votlih teles, mi zato bolj ugaja, kakor razkosaviti pisano kocko, ker je veliko bolj nazorno in praktično. — Nato se vadijo učenci spoznavati kubične mere.

2. Tristranska prizma.

se obravnava, ako razmere in čas na višje organizovanih šolah pripuščajo.

3. Valjar = okrogli steber.

Nazorila: kupica, cev, kuhinjski valjar ... model iz lesa.

Naloga. Danes hočemo izračunati, koliko litrov drži ta pločevinasti lonec za kuhanje perila. (Mora biti pri roki.)

Smoter. Izračunati je vsebina lonca.

1. Ako se pusti pozimi voda v kaki posodi, tedaj zmrzne. Kakšno obliko bi imel led, ko bi zmrnila voda v tem perilnem loncu? Čemu je torej podoben lonec? Kako bi izračunili vsebino na preprost način? Hočemo pa to storiti z računanjem. Kako smo postopali pri prizmi? Gre tu tudi tako?

2. Izračuni se površina dna. Koliko dm^3 je, ako se nasiplje (peska) dm visoko. Se lahko poizkusi. Koliko takih plasti se naredi do vrha lonca? Vsebina.

3. Kako se najde vsebina valjarja?

4. Vaje. — Sod se izmeri natančno le z napolnjevanjem in pri mero-sodnem uradu.

4. in 5. Piramida in stožec. Njiju vsebina se najbolj praktično pokaže s tem, da se naredi iz pločevine ali lepenke prizma oziroma valjar z enako osnovno ploskvo in višino, kakor jo imata votla piramida in stožec. S presipavanjem in tehtanjem se najde, da je vsebina piramide in stožca tretji del vsebine primerne prizme ali valjarja. Izračuni se torej vsebina dotične prizme (valjarja) in deli s 3.

6. in 7. Vsebina piramidnega in stožčevega poroba se računi le v ugodnih razmerah in sicer le približno s tem, da se najde srednja osnovnica. Preobrazba v prizmo oziroma valjar se pokaže na mehkem kalupu (iz ilovice) s tem, da se obreže ob straneh od sredine navpik navzdol in se odrezki k zgornji polovici pritrdijo.

8. Krogla. Mislim, da ne bo ljudski šoli na kvar, ako se ta predmet izpusti, ker nima praktičnega pomena.

Književno poročilo.

Novosti.

Uzgoj čovjeka borca. Napisao Davorin Trstenjak. U Zagrebu. Tisak C. Albrechta (Maravič i Dečak) 1909. — Cena 1 K. — Pod tem naslovom je izdal marljivi naš rojak in hrvaški pedagoški pisatelj knjigo, ki podaja na 75 straneh vel. 8° poleg predgovora ta-le važna razmotrivanja: Prva krepost, eneržija, strašljivost, slabost in neznanje, sudbina, sentimentalnost, askeza, moralno otvrdnuće, pravi junaci in druga sredstva za uzgoj borca. O knjigi še spregovorimo. Za danes le opozorimo učiteljstvo na njo ter jo najtopleje priporočamo.

Ausgeführte Lektionen für den Anschauungsunterricht in der Elementarklasse. Methodisch bearbeitet von Othmar Herbst, k. k. Übungsschullehrer in Marburg a/d Dr. — Marburg 1910. Im Selbstverlage des Verfassers. — Buchdruckerei von Kleinmayer & Bamberg in Laibach. — Cena K 1.80. — Knjiga obsega 43 podrobno izdelanih učnih slik za nazorni nauk, razvrščenih po letnih časih. Nemškimi tovarišem bo delce gotovo dobro došlo, nudi pa tudi slovenskemu učiteljstvu dokaj zbrana gradiva za nazorni nauk na nižji stopnji.

Razgled.

Pedagoški paberki.

Temperenčni pouk v šolah. Na Švedskem, kjer ima abstinčno gibanje najlepše uspehe, je ustanovil red Guttempler, ki šteje nad 55.000 odraslih članov, abstinčne šole. Pa poleg tega zasebnega dela proti alkoholu nahajajo se tamkaj tudi še oficijelne državne naprave. Državna zbornica je sklenila, da se uvede v ljudskih šolah pouk o alkoholnih vprašanjih. V poučevanje tega pouka je naučno ministrstvo poslalo šolam barvaste diagrame velikega formata, kakor kalupe iz papir-mašeja, ki predložujejo notranje organe v zdravem in po uživanju alkohola poškodovanem stanju. Ta pouk se vrši ali s poukom o higijeni ali pa kot poseben temperenčni pouk.

Število meščanskih šol v Avstriji:

Češko	ima 586 ¹	m. š. za 6-5	milj. preb.; na	1 milj.	90
Moravsko	" 143	" " 2-479	" " "	1	" 60
N. Avstrijsko	" 173 ²	" " 3-204	" " "	1	" 54
Šlezko	" 30	" " 0-701	" " "	1	" 41
Solnograško	" 8	" " 0-198	" " "	1	" 40
Koroško	" 9	" " 0-369	" " "	1	" 24
Zg. Avstrijsko	" 16	" " 0-809	" " "	1	" 19-5
Štajersko	" 26	" " 1-377	" " "	1	" 19
Voralberško	" 2	" " 0-132	" " "	1	" 15
Dalmacija	" 7	" " 0-603	" " "	1	" 11-6
Primorsko (s Trstom)	" 9	" " 0-774	" " "	1	" 11-6
Kranjsko	" 4	" " 0-511	" " "	1	" 7-8
Galicija	" 57	" " 7-490	" " "	1	" 7-6
Tirolsko	" 3	" " 0-867	" " "	1	" 3-4
Bukovina	" —	" " 0-746	" " "	1	" —

Skupaj torej 1073 m. š. od katerih jih je več kot polovica na Češkem, v Sudetskimi deželah več ko $\frac{3}{4}$

S številkami zaznamovani šolski otroci. V New Yorku si je moral vsled nove postave policijski komisar začetkom jeseni sestaviti zapisnik vseh otrok, ki so obvezani obiskovati ljudsko šolo ter vsakemu otroku dati svojo številko. S tem se hoče izvedeti, koliko otrok se svojevoljno odteguje pouku, oziroma koliko jih ostane doma, da pomaga staršem pri delu. Če torej najde redar otroke, ki so obvezani obiskovati ljudsko šolo, mora izvedeti njih številke ter jih naznaniti. — Ta naredba bode stala prvo leto 10.000 dolarjev, a v drugem 3000 dol. Pisarno je ustanovila policija za 99.800 šolskih otrok. Postavodajalci si od te naredbe obetajo bolj redni šolski obiski, ker bodo starši vsled zaznamovanja lažje nadzorovali svoje otroke. Vendar se je mnogo ljudi izreklo proti tej novotariji, češ, da redarji vsled tega ne bodo zamogli tako točno opravljati svoje prave službe, namreč zabranjevati zločine.

Vzgajajmo mladino! Ta klic je pri vseh mladino ljubih na dnevnem redu. Govori se, piše se o tem, morda tudi preveč. Vsak ima predloge, svoja sredstva, svoja zdravila, vsak misli po svoje. Nahajamo se pred dokaj žalostnim, za nas sramotnim

¹ 357 čeških in 229 nemških.

² Od teh Dunaj sam 125.

prizorom, zakaj tako nesoglasje, skoraj splošno, ko gre za vzgojo mladine, ne ostane površno le pri izbiranju načina vzgoje, temveč se vrine naravnost do temelja, do bistva, do zadnjega cilja vzgoje. In resnično, po tolikem pisarjenju, po tolikem govorjenju je marsikdo zašel s prave poti tako, da mnogi nimajo več pravega pojma, kaj pomeni beseda vzgoja. Izobrazba ni vzgoja: prva meri na vedo in znanost, druga se ozira na dostojnost, na dobro in njega udejstvovanje. Izobrazba razsvetli um, vzgoja popravi srce. Prva in druga izpopolnjujeta človeka. Izobrazba se ustavi pri razumu, vzgoja objame vsega človeka. Med sabo pa sta si dobri sestre: podajeta si roki, se ljubita, si pomagata, druga drugo izpopolnjuje. Človek, ki je vzgojen, pa ni izobražen, ne zasluži še, da ga imenujemo omikanega. Le vzgojen in izobražen človek je popolnoma omikan. Vzgoja, dobra ali slaba, se pričinja že v družini: izobrazbi pa se človek v šoli. Vzor učitelja je tisti, ki zna izobraziti in vzgojiti. Takoj za družino, tisti, ki more k vzgoji uspešno prispevati, je: Zgled in tisk.

Stari Rimljani so trdili: Besede mičejo, zgledi vlečejo. Pregovori, sad dolgoletnih opazovanj in poizkušenj, veljajo za vse čase. In ravno ta rimski pregovor je za vzgojo naše mladine največje važnosti. Naša mladina, ki se po vedenju, po obnašanju, po hoji zdi samostojna, je navsezadnje le mladina, ki dela to, kar vidi druge storiti. Brez dvojbe je pri nji bolj naravno, da gre za slabim zgledom, ker vsled hudega nagona naše slabe narave poganjajo v človeškem srcu kali slabega mogočnejše, uspešnejše, dočim se kali dobrega prav težko prikažejo in se razvijajo z veliko težavo. Pridenimo, da je pri dečku nagon uživanja premočan in če se mu ne opomore s pomočjo popolne vzgoje, ga ni moč ukrotiti.

Slabi tisk, z vsemi sredstvi, ki se jih poslužuje, končno povsem pokvari mladino. Osemdeset odstotkov nedoletnih, ki si vzamejo življenje, ali zdihujejo po ječah, je takih, katerim so romani in slabe knjige zgreli glavo in pokvarili srce.

»Sal. Poroč.«

Analfabeti v Italiji. Glasom najnovejših statističnih podatkov je v sicilijanski občini Melicucca 95 odstotkov analfabetov. Obvezni šolski pouk je uveden v Italiji leta 1878. V Melicucci ni bilo celih 30 let niti ene šole, a ni je ni danes. Od 2846 tamošnjih prebivalcev (po popisu od 1. julija t. l.) znalo jih je čitati in pisati 143, a ti niso domači sinovi, nego doseljeni posestniki, uradniki, karabinerji itd. Slični žalostni odnošaji v pogledu analfabetizma vladajo v sicilijanski osrednji pokrajini Caltanissetti in obeh sardinskih pokrajinah Cagliari in Sassari, kjer znaša povprek število analfabetov 70 odstotkov. In ob takih žalostnih prosvetnih odnošajih v lastni domovini zbirajo Italijani in dajejo velike svote denarja za poitalijančevanje slovenskih in hrvatskih otrok po naših krajih!

Češki profesorji proti reakciji. Češki listi objavljajo sledečo resolucijo: »Češki profesorji, zbrani na shodu zastopstva Osrednjega društva čeških profesorjev z obžalovanjem konstatirajo, da se v zadnjem času v deželnem šolskem svetu češkem in moravskem rešujejo mnoge važne stvari proti izrecnemu glasilu zakona prezidialno in se ne dajejo niti dodatno odobriti gremiju in pa se ta navada zlorablja v to, da se v srednjem šolstvu uveljavljajo reakcionarni vplivi. Pričakujejo torej, da bodo avtonomni člani in zastopniki učiteljstva v deželnih šolskih svetih proti temu početju nastopili in da bodo predvsem s predarkom zahtevali, da se vse prezidialne naredbe iz zadnje dobe dodatno predlože gremiju«.

Kronika.

K ljudskim šolam prispeva država v Avstriji samo 262.960 K, na občine in dežele pripada ostali znesek 87.609.960 K. — Pravice do šole, nje notranje uprave

in do nadzorstva pa si je obdržala država popolnoma zase. Zdaj, ko se ventiluje od raznih strani zahteva, da prevzame država 50% stroškov za šole, je treba priznati, da je to minimum, kar se more od države zahtevati. Na Pruskem pokriva država 40% šol. izdatkov, na Francoskem je ljudska šola sploh povsod državna in podobno je tudi v drugih evropskih državah. Avstrija pa za šole nima denarja, ker mora postaviti »dreadnaughte«.

Srednje šole v Avstriji je obiskovalo v š. l. 1863. 41.176 učencev, l. 1902/3. pa že 111.052 in do l. 1906/7. je vzrastlo število dijakov teh šol na 132.629.

Na Ogrskem, v bogatem in precej velikem mestu Húdmézövásárhely nimajo nobene ljudske šole, dasi je tam nad tisoč madžarskih otrok. Ako bi šlo za pomadžarjenje slovaške dece, bi bila tam že davno ustanovljena šola z velikimi stroški. Na Ogrskem ne hodi v šolo 650.000 otrok, ker manjka šol. V čisto madžarskem Kecskemétu zanemarja šolo 4000 otrok, kakor poroča »Slovensky Týždenník«.

Zakon o 35 letni službi učiteljstva v Bukovini (izvzemši Črnovice) je bil sankcioniran. Učiteljske osebe, ki so dosegle 60. leto svoje dobe in 35 službenih let, zamorejo stopiti v pokoj brez sicer potrebnega dokaza o službeni usposobljenosti. — Šteje se doba, ki jo je prebila učiteljska oseba po usposobljenostni izkušnji na kaki javni šoli v eni izmed dežel, ki so zastopane v drž. zboru. Iz službene dobe pred usposobljenostno izkušnjo je šteti učiteljskim osebam javnih šol (ne všteti učiteljice ročnih del) — dve leti. — Tudi predloga o 35 letni učit. službi na Moravskem, ki jo je češka parlamentarna komisija odobrila, je naposled prišla v finančni odsek. Referenta sta češki poslanec dr. Fischer in nemški poslanec Hirth.

Delavska državna gimnazija je bila otvorjena v Budimpešti 5. vinotoka t. l. — Poučuje se večer.

Češka zasebna šola v Lipskem se ustanovi baje v najbližji dobi.

† **Dvorni svetnik Mr. Ph. Jan Lambl**, profesor na češki tehniki v Pragi in odličen delavec na narodnogospodarskem polju, je umrl 7. m. m. v Pragi.

Jezikovni zakon za Galicijo. Dne 4. listopada je sklenil občinski svet mesta Lvova enoglasno, da naj poda magistrat deželnemu zboru peticijo za izpremembo gališkega zakona po ljudskem šolstvu v tem smislu, da bode v bodoče na občnih ljudskih šolah v Galiciji učni jezik le poljščina ali rusinščina. Ravno tako je bilo sklenjeno, da protestira mestni svet proti ustanovitvi nemško-poljskega učiteljišča.

Shod nadaljevalnega šolstva se je vršil v dneh 7. in 8. vinotoka v Gdansk. Eno-dušno se je zahtevalo, da se priznajo nadaljevalne šole za obvezne za vse mladeniče, ki ne obiskujejo drugih šol, do dopolnjenega 18. leta. Obisk teh šol bodi najmanj trileten. Nadaljevalne šole so trojnega osnovnega tipa: industrijalne, trgovske in poljedelske. Takisto se je zahtevalo, da ne poučujejo na teh šolah le praktiki, temveč v zvezi z njimi tudi teoretično za svoj poklic izobraženo učiteljstvo, ki naj v bodoče obiskuje visokošolske učiteljske kurze. — Do danes je uveden obvezen obisk nadaljevalnih šol za rokodelski in trgovski naraščaj. Odslej pa se ima uvesti v vseh pruskih provincah obvezen obisk nadalj. šol tudi za poljedelsko mladino.

Na Moravskem je bilo v šolskem letu 1908/9 vseh šoloobveznih otrok 461.227, od teh 324.021 čeških in 137.206 nemških. Meščanskih šol je bilo na Moravskem 199, od teh 99 deških in 100 dekliških. Nemških 85, čeških 114. Na čeških je bilo 471 učiteljev in 14.460 učencev, na nemških 442 učiteljev in 11.572 učencev. Pozornost zbujajo, da je bilo izmed vseh učencev meščanskih šol 12.665 dečkov in 13.368 deklet, torej deklet čez 700 več nego dečkov.

Cesare Lombroso, slavní laški antropolog, profesor, zdravnik in prosluli psihiater je, kakor smo že poročali, umrl dne 19. oktobra v Turinu v 73. letu svoje dobe. Bil je profesor psihologije na univerzi v Paviji, nato ravnatelj blaznice v Pesaru in pozneje profesor sodnega zdravništva in psihiatrije na turinski univerzi. — Lombroso je bil ustanovitelj nove antropološke šole, ki uči, da je degeneracija organov človeškega telesa in tega samega v zvezi z abnormalnimi psihičnimi lastnostmi, ali bolje njih vzrok. Zato gleda na zločince kakor na abnormalne ljudi, ki za svoja dejanja nič ne morejo. Njegov nauk osvetljuje humaniteto in vzgojo z novo lučjo in njegova teorija, če se tudi ne vzdrži, ni brez zasluge, ker je dala podnet k mnogim novim opazovanjem in izkušnjam na polju psihologije.

Francisco Ferrer, španski svobodomislec, ki je izdal časopis »Svobodna šola« v treh jezikih in sam praktično uresničeval svoja pedagoška načela v nekoliko svobodnih šolah, je bil obdolžen od svojih sovražnikov udeležbe na atentatih in brez rednega sodišča in dokaza krivde obsojen k smrti. Ta justični umor se je izvršil vzlic protestu odličnih mož in institucij cele Evrope, in 70letni starec je bil ustreljen dne 13. vinotoka (t. l.) v trdnjavi montjuški. — Sam španski poslanik na Dunaju je priznal, da je pogubila Ferrerja le revolucija šole, ne pa od klerikalcev pretvezena in fingirana udeležba na atentatih.

Ferrer je porabljal vse svoje imetje le za širjenje prosvete in duševne svobode v črni Španiji, kjer je 58⁰/₀ analfabetov, a zato pripada na vsakega 80. prebivalca en duhovnik.

Z besedami: »Živela svobodna šola!« je ta mučenik izdihnil svojo dušo.

Šolski zdravniki na avstrijskih šolah. Vsled naredbe naučnega ministra bode sedaj uvedena, kakor poroča »Beseda učiteljska«, služba higienskih zdravnikov, začnši s 1. grudnom t. l. tudi na avstrijskih šolah in to začasno samo na državnih zavodih za izobrazbo učiteljev. Ti zavodi so bili izbrani zato, ker delujejo že sedaj na njih graduirani zdravniki kot docenti somatologije in šolske higijene, ki torej lahko prevzemo obenem službo šolskih zdravnikov. — Vsled spojenja vadnic in deloma tudi otroških vrtcev z učilišči je dana tudi možnost vršiti službo šolskih zdravnikov pri učencih in gojencih najrazličnejše dobe. Za bodočo delavnost šolskih zdravnikov je bila izdana prav obširna instrukcija.

Bučelarstvo na Češkem. Nekoliko bučelarskih društev na Češkem je podalo poslanski zbornici soglasne peticije, v katerih se med drugim tudi zahteva, naj se posveča čebelarstvu na ljudskih in meščanskih šolah intenzivnejša skrb. Deželni šol. svet je v svojem lastnem delokrogu že storil potrebne korake, da se postavi po možnosti v vsakem šolskem vrtu čebelnjak z namenom, da bi se bučelarstvo v občinah padpiralo in da bi se pri pouku poudarjala važnost gojenja medonosnih rastlin in velik pomen bučel in žuželk vobče za oplojanje sadnega drevja. Naučni minister je obljubil, da bo z dopusti in tudi gmotno podpiral učitelje, ki žele obiskovati bučelarske kurze v Liberci ali v Starem mestu u Děčína.

Druga odborova seja državne zveze avstrijskih okrajnih šolskih nadzornikov. K tej naši notici v zadnji »Pop.« številki nam piše prijatelj, da je baje za učiteljski list nedostatna in potrebuje nekega dopolnila. Izpopolniti jo torej treba še s tem-le: Pri dotični seji je bilo sklenjeno, da bodo okr. šol. nadzorniki podpirali stremljenje učiteljstva za izboljšanje njegovega gmotnega in socialnega stanja. Iz tega torej sledi, da nadzorniki niso mislili samopašno le na-se, temveč tudi na one, ki so jim po zvanju najbližji. O vsaki ugodni priliki se hočejo le-ti potegovati za to, da učiteljstvo doseže svoj smoter. Saj pač vedo, da bo to le na korist i šolstvu i stanu. — Z veseljem beležimo to izpopolnitev, prepričani, da jo vzamejo z veseljem na znanje tudi naši čitatelji.

JAVŮREKOVA

Palestina s tičjega pogleda

je povsod poznan kot najboljši zemljekaz za bibliški pouk in za razjasnjevanje zemljepisnih temeljnih pojmov.

Risba zemljevida je taka, da ga vsak učenec takoj razume.

Odobren od preč. knezoškof. konzistorija v Pragi in od c. kr. ministrstva za bogočastje in uk.

Krasen barvotisk 137×73 cm napet na platno 14 K; s skobami 15 K.

Ce se direktno naroča — znižana cena. Zahtevajte prospekt!

Pošilja ga učitelj J. B. Škorpil, Praga, VII—748.

V najinem založništvu je izšla:

VOJVODINA KRANJSKA

Izdava A za šole:

17 zemljepisnih nariskov v barvotisku z besedilom in dodanim pojasnilom zemljepisnih znamenj.

Sestavil in narisal

FRAN MAROLT,

učitelj v Ljubljani.

Visoki deželni svet kranjski je z razpisom z dne 25. maja 1907, št. 2463, odobril in pripustil to učilo v uporabo kot razredno na ljudskih in meščanskih šolah s slovenskim učnim jezikom.

Vsi nariski, izvršeni na 18 listih, so risani v merilu 1 : 75.000. — Velikost 87×60 cm.

Torej ponazorujejo po minimalnem načrtu za zemljepisni pouk v ljudskih šolah izbrano učilo v taki velikosti in preglednosti, da ga vsi učenci vsega razreda lahko na daljavo čitajo.

Cena 10 K.

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani.

Cena 1 K.

Izdava B za učence:

17 zemljepisnih nariskov v barvotisku z besedilom.

Sestavil in narisal

FRAN MAROLT,

učitelj v Ljubljani.

Izbor učiva se naslanja doslovno na podrobni učni načrt, ki ga je odobril c. kr. deželni šolski svet z razpisom z dne 27. decembra 1903, št. 2791, in ki velja kot normativ za domoznanski pouk v četrtem šolskem letu 2-, 3-, 4- in večrazrednih ljudskih šol. Z razpisom vis. c. kr. deželnega šolskega sveta kranjskega z dne 28. januarja 1908, št. 468, je to delo odobreno kot učilo na ljudskih in meščanskih šolah.

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrt leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin« blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju M. J. Nerat-u v Maribor, Meščanska ulica (Bürgerstraße) 8.

RAZPIS NATEČAJA.

Učiteljske službe.

Štev. 1430.

Na dvorazredni ljudski šoli v Šmartnem na Pohorju namesti se stalno nadučiteljska služba z rednimi dohodki po drugem krajnem razredu in s prostim stanovanjem, obstoječim iz dveh sob, kuhinje in kleti.

Redno opremljene prošnje vposlati je krajnemu šolskemu svetu v Šmartnem na Pohorju, pošta Slov. Bistrica, do konca decembra 1909.

Dokazati je usposobljenost iz obeh deželnih jezikov in za poučevanje vere.

Okrajni šolski svet Slov. Bistrica, dne 19. novembra 1909.

Predsednikov namestnik: Schmoranzner.

Vabilo

na

četrti občni zbor

„Slovenske Šolske Matice“

ki bo

v torek, dne 28. decembra 1909 ob 3. uri popoldne v „Mestnem domu“ v Ljubljani.

Dnevni red:

1. Pozdrav predsednika.
2. Predavanje gospoda profesorja dr. Fr. Ilešiča „o narečju in knjižnem jeziku v ljudski šoli.“
3. Poročilo tajnikovo o društvenem delovanju.
4. Poročilo blagajnikovo o denarni upravi.
5. Pregled in odobrenje letnih računov v društvenem gospodarstvu.
6. Določitev nagrad za knjižna dela za bodočo upravno dobo in nagrad za funkcionarje.
7. Proračun za prihodnja tri leta.
8. Volitev: a) predsednika in osmih odbornikov;
b) treh odborniških namestnikov;
c) treh računskih presojevalcev.
9. Nasveti posameznih članov, ki so se vsaj tri tedne poprej pismeno naznanili odboru ter jih je isti poprej odobril in postavil na dnevni red.

Zvečer istega dne bo učiteljski sestanek v prostoru, ki se določi pozneje.

Po treh letih stopa odbor zopet pred društvene člane, da jim poda verno sliko o svojem delovanju o tretji triletni upravni dobi in da sprejme od njih navodila za bodočo dobo. Zato vabi odbor vse p. n. društvenike, da se v obilnem številu udeleže občnega zbora.

V Ljubljani, dne 1. decembra.

Odbor „Slovenske Šolske Matice“.

Predsednik: H. Schreiner.

Tajnik: Fr. Gabršek.